

Naš tednik

kulturno - politično glasilo

svetovnih in domačih dogodkov

Poštni urad Celovec 2 — Verlagspostamt Klagenfurt 2.

LETO XII./STEVILKA 40

CELOVEC, DNE 6. OKTOBRA 1960

Izhaja v Celovcu — Erscheinungsort Klagenfurt

CENA 2.— SILINGA

Za mir in prijateljstvo v deželi

Prof. dr. Valentin Inzko, predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev

Te dni bo minilo 40 let, odkar je bilo pozvano koroško prebivalstvo v coni A h glasovanju. 10. oktobra 1920 je oddalo pri volitvah 22.025 oseb svoj glas za Avstrijo, 15.279 oseb pa za priključitev južnega dela Koroške k Jugoslaviji. Slovenci, ki so oddali svoj glas za Jugoslavijo, so to storili zaradi tega, ker so hoteli biti povezani v vsakem oziru z narodno celoto. Za Avstrijo pa je glasoval precejšen del Slovencev predvsem iz gospodarskih nagibov, iz političnih pa v toliko, kolikor je ta del Slovencev odklanjal monarhijo in bil za republikansko ureditev države. Večstoletno bivanje v mejah Avstrije je tudi v znatnem delu slovenskega prebivalstva kljub mnogim razočaranjem zaradi odrekanja narodnostnih pravic vendarle ohranilo prepričanje, da je pripadnost k Avstriji že po naravi dana zadeva; po drugi strani pa je to na tradicije navezano prebivalstvo z nezaupanjem gledalo na nove državno-politične tvorbe, ki so se šele borile za svoj obraz. Doprinos slovenskih — in ne vindišarskih — glasov k izidu plebiscita priznavajo vsi raziskovalci plebiscitne dobe z Martinom Wuttejem na čelu. To dejstvo je tudi nagnilo merodajne uradne kroge k slovesnim obljubam v prid koroškim Slovincem na Gospodarskem polju takoj po razglasitvi rezultata plebiscita.

Namenoma smo se v glavnih obrisih dotaknili jedra plebiscitne odločitve, čeprav vemo, da je zadeva za marsikoga boleča. To smo storili zato, ker se držimo deklariranega namena plebiscita kot svobodne odločitve. Iz tega pa izhaja nesporni zaključek, da kakor koli se je kdo v dobri veri odločil, gre tej odločitvi spoštovanje človekovega svobodnega dejanja, ki mu ga nihče nima pravice naknadno očitati. Sicer smo pa koroški Slovenci v dejanjih dokazali spoštovanje do izida plebiscita in vselej, tudi v najhujših preizkušnjah, svojo lojalnost do Avstrije.

Če pregledamo naše narodno življenje zadnjih 40 let, potem ga lahko delimo v tri značilna obdobja.

1. V dobo raznarodovanja v prvi republiki med leti 1920—1938, kateremu so Slovenci pogumno in vztrajno kljubovali z zelo razgibanim kulturnim delom v okviru izobraževalnih društev in Slovenske prosvetne zveze.

2. V dobo slovenske Kalvarije med leti 1938—1945, ko ni bila v deželi prepovedana le sleherni slovenski beseda v cerkvi in medsebojnem občevarju, ampak so bile celo številne slovenske družine izseljene iz domovine. Rane, prizadete po nacizmu slovenskemu življu na Koroškem, se tudi do danes še niso zacelile in se poleg vojnih žrtev najbolj odražajo v narodnostni hladnosti nemajhnega dela našega ljudstva.

3. V dobo po letu 1945. Sovraštvo do vsega, kar je slovenskega v marsikaterih nemških krogih gotovo tudi po drugi svetovni vojni še ni izumrlo. Tako nekateri časopisi in organizacije tudi danes hujskajo proti slovenski manjšini, jo hočejo cepiti ter ji odrekajo osnovne pogoje za narodno življenje. Vendar je ob vsem tem treba videti tudi na nemški strani kroge, ki jim je resno na tem, da se zblížata oba naroda v deželi.

Za sožitje med Nemci in Slovenci so se začeli zavzemati po drugi svetovni vojni na nemški strani predvsem nekateri koroški pisatelji, med njimi Josef Friedrich Perkonig, kateri je skušal seznaniti svoje rojake tudi s slovenskim kulturnim življenjem. To njegovo prizadevanje se ne zrcali le iz njegovih lastnih povojnih literarnih del, ampak je pisatelj to dokazal tudi s pre-

vodi iz slovenske literature, predvsem Canakarja in Tavčarja. Marsikomu je bilo na nemški strani Perkonigovo početje nerazumljivo, a pisatelj je dejal: »Kar se nam zdi trenutno nenavadno, bo kmalu samo ob sebi razumljivo, kadar merila naše bodočnosti ne bodo narekovali ozkosrčni predsodki, ampak jih bo narekovalo mišljenje v smislu svetovljanske strpnosti.«

Dolores Vieser, Otto Maria Polley, Helmut Scharf, Christine Lavant, Michael Guttenbrunner in Hermann Lienhard so nadaljna imena koroških pesnikov in pisateljev, ki jim je Slovenec brat s polno pravico do življenja in skupne domovine, določene Nemcem in Slovencem že od nekdaj. Erich Nussbaumer pa je v knjigi »Duhovni obraz Koroške« stvarno obdelal tudi slovenski delež literarne in duhovne zgodovine dežele.

A ne samo pisatelji, tudi drugi kulturni delavci žele Nemcem in svetovni javnosti prikazati slovenskega človeka v pravi luči. Tako med slikarji Werner Berg, katerega umetnine izžarevajo ljubezen in nepristranskost do slovenske koroške zemlje in njenih prebivalcev. Tudi z uradne strani je bil storjen v okviru kulturne izmenjave marsikateri korak za zblížanje med narodoma sosedoma. V vrsto tozadevnih prizadevanj duhovnega srečanja obeh narodov spadajo slovenski prevodi romanov in po-

vesti pisateljice Dolores Vieser »Pevček«, »Podkroški gospod« in »Hema Krška«, ki jo je pred nekaj leti izdala Mohorjeva družba v Celovcu. Perkonigov roman »Ugrabljeni strd«, številni krajši prevodi nemških koroških pisateljev v slovenščino ter dela slovenskih avtorjev, posvečena ideji človečanstva in ideji medsebojnega razumevanja.

Namenoma smo se obširneje ustavili ob prizadevanjih kulturnih delavcev za duhovno zblížanje med obema narodoma. To pa zato, ker žal na politični ravni ta miselnost še zdaleka ni toliko dozorela.

Obletnica plebiscita je deželni praznik, torej praznik vseh deželanov, tudi tistih slovenskega jezika. Iz dejstva pripadnosti h Koroški in Avstriji smo koroški Slovenci izvedli vse nujne posledice. Jasno je, da moremo v skupni deželi in državi živeti le kot enakopravni, enakovredni in na kulturnem, gospodarskem in političnem dogajanju aktivno sodelujoči državljani. Le tako bosta dežela in država skupni dom vsega ljudstva, brez ozira na govorico. Na tem pogoju osnovne enakopravnosti in enakovrednosti pa temelji tudi naša neodoljiva borba za priznanje nam pripadajočih in zagotovljenih ustavnih in zakonskih pravic ter naših po Bogu in naravi danih posebnosti. Želeli bi le, da bi se ob 40-letnem jubileju plebiscita tega zavedli tudi naši sosedje nemške govorice, kajti oni so večina in oni imajo zato tudi večinsko dolžnost in odgovornost za ustvaritev miru in prijateljstva v deželi.

Trnjeva pot Južnih Tirolcev pri ZN

Pritožba Avstrije proti Italiji zaradi ravnjanja z južnotirolsko manjšino gre svojo pot po vijugastih stezah komplicirane procedure v orjaškem nebotičniku iz stekla, jekla in betona v New Yorku, kjer ima svetovna organizacija Združenih narodov svoj sedež.

Avstrijska vlada je poslala v New York na zasedanje Združenih narodov svojo najmočnejšo ekipo z zunanjim ministrom Kreiskim in državnim tajnikom Gschnitzlerjem na čelu; pa tudi Italija ni mirovala, kajti zunanjskega ministra Segnija spremlja jo najboljši asi italijanske diplomacije.

Toda tako Avstrijci kot Italijani so se morali v New Yorku spoznati, da spričo sedanjega napetega svetovnega položaja izgublja avstrijsko-italijanski spor o Južni Tirolski na pomenu.

Avstrijski delegaciji je sicer uspelo, da je južnotirolsko vprašanje prišlo na dnevni red zasedanja, toda šele na 68. mesto. Pa pustimo besedo bolje informiranim. Tako beremo v tedniku »Heute«, ki ima dobre zveze s svojim političnim somišljenikom dr. Kreiskim, naslednje:

»Spričo po Hruščevu baš ob priliki tega zasedanja Združenih narodov izzvanega »vrhunskega sestanka« gospodarjev vseh Moskvi vdanih dežel ter s tem poostrenga temeljnega spora med Vzhodom in Zapadom, se seveda mora svetovni javnosti zazdeti vprašanje Južne Tirolske le kot če bi tik pred otvoritveno predstavo na Broadwayu (newyorška gledališka in zabavišna ulica, op. ur.) 14. plesalki na levi utrgala podveznica (Strumpfband).

Kar se je spričo velike »Vzhodno-Zapadne« predstave »zdelo svetu kot nekaj povsem odvisnega (južnotirolsko vprašanje), je pa seveda za dotično deklico, Girl Austria, življenjsko vprašanje. To je pa italijanski impresario (gledališki gospodar) skušal kratkoma zanikati, ker mu je zadeva pač neprijetna...«

Italijanski predstavniki so poskušali omejiti predmet razprave pred Združenimi narodi zgolj na izvršitev dogovora Gruber-

De Gasperi iz leta 1946, dočim je Avstrija zahtevala razpravo o celotnem položaju avstrijske manjšine. Že je vse izgledalo, da bo Italija prodrla, kajti za njo je stal Atlantski blok. Toda takrat se je zgodilo nekaj novega, kot poroča isti list.

Rešitelj v sili

»V tem položaju, ki je za izvenstoječe le težko razumljiv, je le jugoslovanski zastopnik Janez Stanovnik (prav Stanovnik, iz Ljubljane, opr. ur.) izrecno poplačal ravno še pravi čas po avstrijski vladi odobreno ureditev slovenskega manjšinskega vprašanja v Avstriji: Do konca je podprl dr. Kreiskega in se izkazal kot edini zvesti sosed: Nemčija in Švica nista članici Združenih narodov, Italija je na nasprotni strani, vzhodni blok pa skorajda negativno nevtralen.«

Načrt zakona o slovenskem uradnem jeziku izročen tudi v politični pretres

Narodni svet koroških Slovencev je te dni po uradni poti prejel zakonski osnutek o slovenskem uradnem jeziku pri upravnih oblasteh na vpogled, da k njemu zavzame stališče. Osnutek je sedaj v študiju. Kot poroča dnevno časopisje, so omenjeni osnutek dobile tudi koroške politične stranke.

Nigerija — nova 30-milijonska država v Afriki

S 101 topovskimi strelji je minulo soboto nastala nova država v Afriki, kjer so v Lagosu, sedežu nekdanje britanske kronске kolonije Nigenije, ob prisotnosti angleške princeze Aleksandre kot zastopnice kraljice slovesno sneli angleško zastavo »Union Jack« in razobesili uradno zastavo nove neodvisne države Nigerije. Nad milijon ljudi se je zbralo v glavnem mestu in prebivalstvo je od veselja plesalo kar po ulicah skozi vso noč. Nikjer ni prišlo do izgrediv proti Evropejcem. Nova vlada je izjavila, da namerava Nigerija ostati v sklopu

Ogromna izbira plaščev:

ženskih, moških in otroških.

Neposredno od proizvajalca, zato sedaj še posebno po ugodnih cenah.

Prepričajte se samil Zelo nas bo vese illo, če bomo tudi Vas postregli.

Trgovina Blažej

LIBUČE, telefon 302

- K R A T K E V E S T I -

Na torkovi vladni seji je ministrski svet na predlog finančnega ministra Heilingsetzerja odobril prevzem državnega jamstva za posojilo zvezne elektroenergijske družbe (Verbundgesellschaft), ki namerava v letošnjem letu porabiti 2,4 milijarde šil. za finansiranje gradnje več elektrarn, med katerimi so donavska elektrarna Aschach, dravska elektrarna Kazaze (glej poročilo na 5. strani) Zeltweg, Losenstein in druge. Od tega zneska nameravajo 700 milijonov šil. nabrati na domačem kapitalnem trgu in se bo ustrezna podpisovalna akcija kmalu začela. Ostali znesek pa bodo dobili iz sredstev ERP, lastnih kapitalnih rezerv električnih družb ter lani najetih posojil. — Kot smo že poročali, je bila pred kratkim ukinjena zapora javnih posojil, ki jo je bil svojčas odredil tedanji finančni minister Kamitz. Ta zapora je sčasoma povzročila pomanjkanje denarja v državnih blagajnah in je zato sedaj morala biti ukinjena.

Kar 13 milijonov zapadnih Nemcev je šlo na dopust v inozemstvo v poletni sezoni do 1. septembra. Najpriljubljenejši cilj nemških dopustnikov so bile skandinavske dežele, kamor je dotok nemških turistov skokoma narastel.

Pomanjkanje učiteljev v Avstriji postaja vedno hujše, poročajo z Dunaja. Konec junija je bilo v Avstriji 17.900 praznih učiteljskih mest, zanje pa samo 1500 prosilcev. Povprečno odpade na enega prosilca 11 prostih mest.

Novega zemeljskega satelita »Couriere« so izstrelili Amerikanci iz oporišča Cap Canaveral. Tehta 225 kg in ima stožčasto obliko s 130 cm v premeru. Opremljen je s štirimi antenami ter radijskimi oddajniki in sprejemniki napravami posebne konstrukcije. Po načrtih bi naj v razdalji 960 km krožil okrog zemlje ter služil za prenos poročil. V tem pogledu utegne ta poskus biti velikega pomena, kajti satelitovi aparati morejo sprejeti v minuti 68 tisoč besed z Zemlje ter jih potem oddati nazaj in sicer na izredno visokem frekvenčnem območju, kjer so magnetne in druge »naravne« motnje skorajda nemogoče.

Dogovor med Zapadno Nemčijo in Francijo glede skladišč, vežbališč ter letališč za zapadnonemško vojaštvo v Franciji je v glavnem že pripravljen in bo prihodnji mesec brzkone tudi formalno podpisan. Podobna pogajanja vodi bonnska vlada tudi z Belgijo in Nizozemsko. Svojčas je po vsem svetu zbudila mnogo prahu vest, da se o tem Bonn pogaja s Španijo, nakar so bila na zahtevo Angležev in Francozov pogajanja prekinjena. Zapadnonemška vlada je v svoj zagovor navajala upravičeni razlog, da je njena lega preveč izpostavljena tik ob železni zavesi in da rabi skladišča v »zaledju«. Ta skladišča in oporišča bodo pod kontrolo vrhovnega poveljstva Atlantskega pakta, katerega sestavni del je tudi zapadnonemška vojaščina. Prvi zapadnonemški podvig v okviru novega sporazuma bodo vojaške vaje v Champagne, francoski pokrajini, kjer raste najbolj slovito peneče vino — šampanjec.

Nigerija — nova 30-milijonska država v Afriki

Commonwealtha, skupnosti Anglije in njenih nekdanjih kolonij, ki temelji predvsem na skupnih gospodarskih interesih. Nova vlada je tudi izjavila, da ji bodo evropski kapitali in strokovnjaki zelo dobrodošli ter potrebni še daljšo dobo.

Britanska kolonialna uprava je že dalj časa skrbno pripravljala domačine na prevzem oblasti. Nigerija je po številu prebivalstva največja afriška država in tudi bogata na naravnih zakladih. Brez dvoma bo igrala pomembno vlogo v političnem razvoju črnega kontinenta.

Politični teden

Po svetu . . .

Svetovni teater v New Yorku gre naprej

Gledalci iz vsega sveta so tudi minuli teden imeli uprte poglede v New York, kjer se odigrava redno letno jesensko zasedanje Združenih narodov. Vendar je letos zasedba glavnih in stranskih vlog izredna. Namesto diplomatov, ki so ponavadi doslej zastopali svoje države na tem svetovnem posvetovalnem parlamentu, se tega zasedanja udeležujejo vrhovni politični šefi vzhodnega bloka s sovjetskim ministrskim predsednikom Hruščevom na čelu. Spričo tega seveda tudi vrhovni zapadni državniški niso mogli ostati doma. Neutralski (Tito, Naser, Sukarno) z Balkana, Azije in Afrike so pa prihiteli v New York z upanjem, da se v tem velikem sporu med atlantskim in vzhodnim blokom zmanevirajo vsaj za nekaj časa do vidnejših vlog v svetovni politiki. V dosedanjih številkah smo že poročali o dosedanjem poteku te svetovne igre, vendar o kakem višku doslej še ni bilo moč poročati. Še manj pa o kakem razpletu sedanjega zamotanega svetovnega položaja.

Državniki so mnogo govorili, vsak pač tako kot je varen doma. Ameriški predsednik Eisenhower mirno in dostojanstveno, Nikita Hruščev je pribijal svoje besede z udarci pesti, angleški ministrski predsednik Mc Millan je govoril skoroda tiho, a zato zelo tehtno, mnogo bobnečih fraz pa je bilo slišati iz ust »neutralscev«. Se razume, vsakdo je v marmornati sejni dvorani skupščine Združenih narodov potegnil iz rok že pripravljen recept za ohranitev miru na svetu in vsak je proglašal svojega za edino zveličavnega. Vsi hočejo mir, razorožitev, ublažitev mednarodne napetosti in večno prijateljstvo med narodi. Toda vsak na svoj način in zaradi tega je razdor med njimi ostal prav tako globok kot je bil doslej. Ostala je tudi ločitev med oba velika svetovna bloka in ostala je grožnja — atomske vojne.

Pomen Združenih narodov vendarle raste

Kljub dosedanjim pičlim rezultatom tega najbolj reprezentativnega zasedanja Združenih narodov pa ima dejstvo, da so se predstavniki skreganih držav in blokov, ali še točneje, politični in s tem vrhovni vojskovodje obeh front »hladne vojne« znašli skupaj na enem kraju ter da se razgovarjajo, bodisi javno in direktno, bodisi prek posrednikov, še samo na sebi pozitivno. Poleg uradnih zasedanj se namreč v New Yorku vrstijo eden za drugim »privatni« sestanki državnikov. In ti so morda pomembnejši od javnih nastopov na odru sejne dvorane Združenih narodov. Hruščev je med drugim predlagal reorganizacijo Združenih narodov, ki v resnici opravlja vso dejansko delo, bi naj prešlo iz rok ene ga tajnika na tri, ki bi naj bili iz različnih političnih blokov, a bi za vsako njihovo dejanje v imenu Združenih narodov bila potrebna soglasnost. To seveda pomeni praktično omrtvičenje te organizacije, ki je kljub svojim hibam in napakam vendar marsikaj koristnega naredila v povojni dobi. Vzhodnemu bloku predvsem ni všeč dejavnost sedanjega generalnega sekretarja Hammarskjöldja glede Konga, kjer mu je doslej uspelo preprečiti, da bi novo nastala država postala novo torišče »hladne vojne« med obema svetovnim blokom. To so tudi v Moskvi spoznali, in ker Združenih narodov ne morejo izrabljati za svoje politične cilje, bi jih hoteli vsaj omrtvičiti. Kljub temu pa vprav sedanje zasedanje v New Yorku dokazuje, da so postali Združeni narodi že tako pomembna mednarodna ustanova, da mora vsakdo z njo resno računati.

Izgleda pa, da rokoborske in razbijaške metode Hruščeva niso rodile tistega uspeha, kot si ga je mož obetati. Pri evropskih državah s tradicionalnimi pojmi o mednarodni vljudnosti in manirah že sploh ne, pa tudi med predstavniki večine mladih afriških in azijskih držav ne, kajti te so po svoji konstituciji šibke in se zavedajo, da tisti, ki rad tolče s pestjo po mizi, ponavadi rad tepta z nogo tudi pogodbe.

Napetost zaradi Berlina narašča

Med tem ko narašča ploha besed v New Yorku, pa narašča tudi napetost na raznih kritičnih točkah hladne vojne. Težišče tega boja se je zopet pomaknilo v Evropo. Sovjetska zveza je praktično odpovedala veljavnost dosedanjega med nekdanjimi

vojnimi zaveznički dogovorjenega položaja Berlina. S tem je dala komunistični vladi Vzhodne Nemčije možnost, da kontrolira promet med zapadnim Berlinom in Zapadno Nemčijo. Zapadni zavezniški v Berlinu se nahajajo v zelo neprijetnem položaju, kajti njihovo mestno področje, ki je del Zapadne nemške zvezne republike, je od vseh strani obdano od vzhodnega ozemlja in po njem grede tudi vse prometne zveze. Ta korak Moskve ima namen, da izvaja pritisk na zapadne velesile, ki so leta 1945 v lahkomišelnem zaupanju v sovjetsko zvestobo pogodbam šli v Berlin, ne da bi si zagotovili zadostno ozemlje za dostop do mesta!

Zapadna Nemčija je odgovorila z odpovedjo trgovinske pogodbe z Vzhodno Nemčijo. Poprej se je posvetovala z atlantskimi zaveznički, ki so ta njen korak sicer odobrili, niso pa pristali na bonnski predlog, da bi tudi oni storili isto. O kaki dalekosežni uspešnosti tega zapadnonemškega koraka ni moč govoriti, kajti zapadnonemški izvoz v Vzhodno Nemčijo tvori samo 11 odstotkov zunanjih nabavk slednje in jih bo lahko nadomestila z nakupi drugod, teoretično — pa morda tudi praktično, iz kakih drugih zahodnih držav? Sicer pa postane odpoved veljavna šele čez tri mesece.

Vsekako pa je svetovni položaj zaradi rastočega propada med obema svetovnim blokom zelo resen, je v svojem zadnjem nagovoru ugotovil papež Janez XXIII. v Rimu in pozval katoličane vsega sveta, da molijo za mir.

. . . in pri nas v Avstriji

Proračun — smodnik pod že itak razmajano koalicijo

Pogajanja za državni proračun za leto 1961 še vedno niso zaključena in razdalja med zahtevami posameznih ministrstev ter razpoložljivim državnim denarjem le še narašča. Finančni minister dr. Heilingsetzer je moral minuli teden zapustiti proračunsko bojišče na Dunaju, da kot zastopnik Avstrije sodeluje na letnem zasedanju Mednarodnega monetarnega fonda ter na seji guvernerjev Svetovne banke v New Yorku. Upanje, da se bodo med njegovo odsotnostjo prizadeti ministri dogovorili glede »popustov«, ki bi jih naj vsak sprejel glede zahtev svojega resorja, se niso uresničile. Posamezna ministrstva zahtevajo okoli 4 milijarde šil več kot meni finančni minister, da bi mogel zbrati od davkoplačevalcev.

Draginja raste — povišanja plač?

Draginja pa raste iz dneva v dan in nekatera zvišanja postajajo neodločljiva. Tako so se pristojni uradniki prizadetih ministrstev že dogovorili glede zvišanja prejemkov državnih nameščencev. V zadnjem času je med mladimi ljudmi namreč zelo padlo zanimanje za javne službe. Vse tišči v privatne, bolj plačane službe. Po njihovem predlogu bi se naj začetne plače javnih na-

meščencev zvišale, da bi znašale: Skupina E (pomožna služba) od 1020 na 1220 šil, skupina D (pisarniška služba) od 1060 na 1360 šil., skupina C (strokovna služba) od 1100 na 1460 šil., skupina B (višja strokovna služba) od 1390 na 1865 šil., akademiki od 1900 na 2500 šil. Zvišanje bi naj stopilo v veljavo dne 1. novembra, če bosta koalicijski stranki temu predlogu dali svoj žegen.

Judje dobe odškodnino

Sicer bo pa državna blagajna imela že več drugih izdatkov. V New Yorku je zunanji minister Kreisky obljubil predstavnikom svetovne židovske organizacije 24 milijonov šil. kot odškodnino za premoženjske izgube, ki so jih Judje utrpeli pod nacizmom. Judovski predstavniki so ponudbo Kreiskega sicer sprejeli, vendar so ponujeno vsoto označili kot povsem nezadostno in jo bodo smatrali le kot akontacijo v pričakovanju nadaljnje in popolne odškodnine. Vsakokrat kadar se kak avstrijski minister pojavi v Združenih državah, ima opravka z židi, ki protestirajo in stavlja Avstriji za zgled Zapadno Nemčijo. Ta je namreč že velikopotezno oškodovala žide.

Doslej so avstrijski ministri obljubam izbegavali, toda sedaj, ko stoji južnotirolsko vprašanje pred Združenimi narodi, je avstrijski zunanji minister smatral za primerno, da pride na dan s konkretnimi ponudbami. Židje so namreč v Združenih državah zelo močni in imajo posebno velik vpliv na časopisje, ki ustvarja javno mnenje. Tako si poskuša avstrijska vlada s prislovičnim »krivičnim mamonom« pridobiti prijateljev, ker jih sedaj nujno rabi. Ponudba je le nekoliko pozna in judovski predstavniki so spregledali njen prozorni namen. Res je namreč, da bi morali vprašanje odškodnin žrtvam nacizma, vključno judovskih in tudi . . . slovenskih, že davno biti rešeno. (Več o južnotirolskem vprašanju na prvi strani.)

Socialisti proti Otonu

Toda denar ni edino vprašanje, ki vznemirja koalicijo. Iz tedna v teden se zopet pojavlja v listih vprašanje vrnitve Otona Habsburškega ter vrnitev habsburškega premoženja nekdanjemu lastniku. Dočim OeVP vztraja na svojem stališču, da je treba Otonu omogočiti povratek, ako izpolni po ustavi in zakonu predpisane pogoje, to je, ako se formalno odpove zahtevam po prestolu, pa se odklonilno stališče socialistov vedno bolj podkrepljuje. Tako je minuli teden podkancler dr. Pittermann izjavil, da ima socialistična stranka možnost preprečiti Otonu povratek tudi v primeru, ako bi podpisal odpovedno izjavo, kajti iz knjig, ki jih je spisal Oton Habsburški ter iz njegovih javnih govorov v zadnjem času jasno izhaja, da si moč še vedno prizadeva vrniti plemstvu vodilno vlogo ter da se zavzema za monarhično državno ureditev, kar je pa vse v nasprotju z avstrijsko republikansko ustavo in državno ureditvijo, ki odreka plemstvu sleherne privilegije. Zato socialisti v iskrenost odpovedne izjave, ki bi jo podal pač samo zato, da bi se mogel vrniti v Avstrijo, ne verjamejo.

Dve pomembni obletnici

150-letnica revije »Carinthia« in 50-letnica celovškega mestnega gledališča

Leto 1960 je leto obletnic. Med temi sta tudi obletnici dveh kulturnih ustanov, ki vsekakor zaslužita pohvalno omembo: sta to 150-letnica časnika »Carinthia« in 50-letnica celovškega mestnega gledališča. Tema dvema dogodkoma je bila posvečena tiskovna konferenca, ki jo je priredil ravnatelj deželne muzeja univ. prof. dr. Gotbert Moro. Ob tej priložnosti je bilo izročenih javnosti več kulturnoznanstvenih publikacij.

Zgodovini celovškega gledališča je posvečena knjiga Othmarja in Helmarja Rudana »Das Stadttheater in Klagenfurt«. Ovitke krasi, okusen akvarel Pepa Grabnerja, knjiga sama pa je brez dvoma elegantno in luksuzno delo. To priča že na prvi pogled fin papir, bogastvo ilustracij in umetniška oprema. Knjiga je pa tudi po svoji vsebini tehten dokument koroškega kulturnega življenja. Vsebuje obilico zanimivega zgodovinskega gradiva, je pa obenem spričo gladkega in tekočega sloga, prijetno čtivo za vsakega prijatelja Talijinega hrama. Najprej na kratko prikaže razvoj celovškega gledališkega življenja od »Pall-Hauba« v 16. stoletju pa do danes. Knjiga je razdeljena po vsebini v dva dela; v dobo pred letom 1910 in dobo po njem. To je namreč mejnik v celovškem gledališkem življenju. Takrat je bilo slovesno odprto novo gledališko poslopje, sedanje mestno »Jubilejno gledališče«, zgrajeno za jubilej (60-letnico) cesarja Franca Jožefa. Zgrajen za jubilej mogočnega, a minljivega človeka, pa danes obhaja Talijin hram v Celovcu lastni jubilej, 50-letnico službe ne-

minljivi umetnosti.

Posebna odlika knjige je, da ni zaslediti v njej nestrpnosti in prenapetosti. Popolnoma pravilno poudarjata avtorja človečansko vlogo gledališke umetnosti in njen pomen za zblizanje narodov. Kot vestna kronista sta avtorja objektivno zabeležila tudi stike celovškega gledališča s sosednjimi narodi ter gostovanja gledališč iz Italije in Slovenije. Moremo s polnim srcem pritrditi zaključni ugotovitvi: »Vsako gledališče v obmejni deželi je velik kulturni faktor in zaradi tega mora mestno gledališče v Celovcu kot najjužnejše gledališče nemškega jezikovnega področja vršiti visoko nalogo. Na zgodovinskem trikotniku treh dežel, kjer se stikajo kulturni krogi nemškega, romanskega in slovanskega jezika, po eni strani gledališče v Celovcu v svojem obstojstvu iz mesta in dežele ohranja in krepi občutek skupnosti in navezanosti na lastni krog, po drugi strani pa s svojim bogatim programom, ki velika odrska dela različnih narodov ustrezno upošteva, v znatni meri prispeva k povezavi med narodi.« Bogati material je s trudopolnim a vztrajnim, drobnim zbiralnim delom pripravil mladi, žal prezgodaj umrli Helmar Rudan, dokončno obliko pa je knjigi dal njegov oče dr. Othmar Rudan, sedanjí šef urada za kulturne zadeve pri Koroški deželni vladi. Brez dvoma sta izvršila pomembno kulturno dejanje.

O ostalih publikacijah, posebno pa o reviji »Carinthia« bomo ob priliki še spregovorili.

SLOVENC

doma in po svetu

Argentinski škof spodbuja slov. mladino

Vsako leto praznujejo v farni cerkvi Santa Rosa, v argentinski pokrajini Mendoza, praznik svete Roze Limanske, zaščitnice Južne Amerike. Na povabilo ondodnega župnika, Slovenca I. Tomažiča, se poleg predstavnikov oblasti z guvernerjem na čelu, odzove tudi ondodni slovenski pevski zbor, ki ga vodi g. ravnatelj Bajuk. Slovenski zbor je med cerkvenimi obredi, ki jih je opravil mendoški škof msgr. Alfonz Maria Buteler, prepeval latinske in najlepše slovenske Marijine in evharistične pesmi. Ker je bil božji hram premajhen za veliko množico ljudstva, so obrede in petje prenašali po zvočnikih po širnem trgu pred cerkvijo. Po opravljeni birni se je škof Buteler še posebno pristržno zahvalil slovenskemu pevskeemu zboru z naslednjimi besedami: »Naj bi posebno vas mlade, ki vas tukaj mnogo vidim, rad opozoril. Ohranite vedno svoje lepe narodne navade! Čeprav se boste morda popolnoma prilagodili tukajšnji deželi, ne smete nikdar pozabiti svojih narodnih tradicij, najmanj pa svojega jezika. Vsak jezik je veliko bogastvo; materini še toliko večje. Ohranite ga torej, ker bo vašim dušam prinašal mnogo dobrega!«

Slovenska poroka v New Yorku

V cerkvi slovenske fare sv. Cirila in Metoda v New Yorku v Združenih državah sta si obljubila večno zvestobo gospodična Cvetka Saksida in prof. Janez Mahnič. Poročne obrede je opravil župnik č. g. Rihard Rogan, poročni prič pa sta bila prof. Oton Muhr in njegova soproga Sonja, ki je nevestina sestra. Ženin je po dovršenih študijah na univerzi v Ljubljani odšel leta 1944 službovat na Primorsko, kjer je v Gorici poučeval na takrat obnovljeni slovenski gimnaziji pod vodstvom pokojnega ravnatelja in znanega slovenskega pisatelja dr. Jožeta Lovrenčiča. Po koncu vojne je nadaljeval vzgojiteljsko delo na slovenskih srednjih šolah v Gorici in Trstu pod anglo-ameriško vojaško upravo. Prof. Mahnič je bil eden izmed pionirjev slovenskega šolstva med našimi primorskimi rojaki, in to v najhujših časih medvojne in povojne zmede. Brez ozira na grožnje z leve in desne je vršil svoje poslanstvo. In izkazalo se je, da je bilo to zadržanje peščice pogumnih slovenskih šolnikov edino pravilno, kajti lepo razcvetelo šolstvo je postajalo temelj razveseljivega narodnega preporoda po razdejanju, ki sta ga ondi povzročila fašizem ter vojna. Leta 1949 se je preselil v Kanado, kjer deluje kot profesor za francoščino in zgodovino.

Nova mednarodna zveza med Jugoslavijo in Italijo

Po 13. letih presledka je bil obnovljen železniški promet med Gorico (v Italiji) in Novo Gorico (v Jugoslaviji). Potem ko je po mirovni pogodbi med zavezniškimi silami in Italijo mesto Gorica pripadlo Italiji, je bila meja potegnjena ozko ob mestni meji, da je ločila nekdanji glavni in severni kolodvor. Na jugoslovanskem ozemlju pa je nastalo novo mesto, imenovano Nova Gorica. Z znatnimi stroški je bila sedaj proga med obema mestoma obnovljena in vsak dan bodo vozili trije pari rednih potniških vlakov in po potrebi dva para tovornih vlakov. Posebne zasluge za obnovo te zveze si je stekla Trgovinska zbornica v Gorici. — Na Koroškem pa proga med Pliberkom in Spodnjim Dravogradom še vedno čaka zapuščena.

Dva zlatomašnika

V Ljubljani je obhajal zlatomašniški jubilej prel. univ. prof. Andrej Snoj, ki je spisal vrsto cerkvenoznanstvenih del.

V Avčah pri Kanalu ob Soči pa je ob veliki udeležbi ljudstva zapel zlato mašo tamošnji dolgoletni župnik č. g. Franc Močnik.

Filozof prof. Veber — 70-letnik

Dr. France Veber, bivši profesor filozofije na ljubljanski univerzi, je slavil 20. septembra svojo sedemdesetletnico. S svojim delom na univerzi je začrtal globoko sled v razvoj slovenske filozofije, saj je bil poleg Aleša Ušeničnika gotovo najvidnejši oblikovalec filozofske misli na slovenskih tleh. V dobi med prvo in drugo svetovno vojno je izšlo lepo število njegovih del in študij. Ni bil znan samo doma, ampak je zanj vedela tudi tujina; bil je delegat ljubljanske univerze na proslavi Descartesa na Sorboni v Parizu in je bil tudi med predavatelji oziroma sodelavci. Ob koncu druge svetovne vojne so ga razmere v domovini odriile, moral je zapustiti svoje mesto na univerzi, niti pokojnine mu niso priznali in ko ga je univerza v Gradcu povabila na Meinongovo stolico, so mu oblasti to preprečile, ker mu niso dale potnega lista. — Za sedemdesetletnico se je prof. Veber spomnila Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu v Argentini, ki mu je posvetila svoj 10. kulturni večer.

Kako bomo živeli leta 2.000?

Če človeštvo ne bo uničilo same sebe, kot se boji sivolasni angleški filozof Bertrand Russel, bodo mnogi med nami, gotovo pa naši otroci, doživeli leto 2.000. Stara lastnost ljudi je pa radovednost. Ljudje so seveda danes popolnoma drugače radovedni kot nekoč, kakšna bo bodočnost. Danes se jim zdi že vse mogoče. In tako si marsikdo zastavlja vprašanje: Kako bomo živeli na pragu leta 2.000?

Po statistiki Svetovne zdravstvene organizacije vemo, da bo takrat na svetu okoli 5 milijard ljudi, ki bodo hoteli vsi jesti in piti in biti oblečeni in imeti streho. Za prehranske strokovnjake nastajajo nova vprašanja. Človekov smisel za lepe reči se stalno razvija, zahteve so zmerom večje in leta 2.000 bodo morda hoteli živeti na zemlji sami lepi ljudje.

Na razna zanimiva vprašanja o tem, kako bomo živeli leta 2.000, lahko odgovorimo že danes. Ne s fantazijo, ampak z logičnim razvojem človeškega znanja, tehnike in raziskovanja. Vse, kar bomo navedli v današnjem pomenku, sloni na dosedanjih uspehih tehnike, biologije in astrofizike.

Vsaka družina lastno hišo

Leta 2.000 bo imela vsaka družina svojo lastno hišo, vendar brez kleti, brez nadstropij, brez električnih žarnic in ogrevalnih naprav. Vse hiše, v katerih živijo ljudje, imajo klimatične naprave in okna, ki jih ni mogoče odpreti.

Mesta niso več nakopičena z ljudmi in s stanovanji, človek se je iz velikih mest umaknil v okolico. Za promet med celinami skrbijo hitra letala, bližnji obmorski kraji so povezani z rednim prometom podmornic. Posebne rakete omogočajo redno radijsko zvezo z Mesecem in raznimi planeti.

Človek se da lahko zdravniško preiskati na daljavo, če se v svojem stanovanju vključi v povezavo s preiskovalnim zavodom, kjer mu preberejo diagnozo na avtomatični napravi. Ponoči mu ni treba spat več kot uro ali dve, posrečilo se je namreč nevtralizirati sile, ki povzročajo utrujenost in izčrpanje v krvnem obtoku, v krvi in v živčevju.

Množična in osebna vozila se ne gibljejo več na gorivo, ampak na visokofrekvenčni pogon, katerega omrežje teče pod vsemi večjimi cestami. Službo taksijev so za večje razdalje prevzeli helikopterji. Letala za dolge polete preletijo 5000 kilometrov na uro.

Naš planetni sistem je do leta 2000 raziskano in človek dela že načrte za izlete v sisteme drugih osončij.

Zemljo so navrtali že 12.000 metrov globoko. Pod Grönlandijo so predori v ledu. Brez nevarnosti za Evropo so odtajali velika področja Arktike. Žičnice oskrbujejo promet po Sahari.

Zanimivo je, da se ves ta razvoj danes nikomur ne zdi neverjeten. V strokovnih krogih so prepričani, da bo v času med 1960 in 2000 poletel človek v vesoljstvo z raketo.

Za 21. stoletje napovedujejo konstrukcijo umetnih sonc, katerimi bodo lahko ustvarili lepo vreme, če ga ne bo hotela dati narava sama. Ta orjaška sonca bodo uporabljali tudi za vplivanje na vreme, s čimer je treba začeti že v Arktiki in Antarktiki. Nadziranje vremena bo teoretično mogoče že leta 1970, čeprav zadevna pripravna dela sedaj ne veljajo toliko napravljanju vremena kot morebitni uporabi vremena v vojne namene. Profesor Houghton, glavni meteorolog Tehnološkega zavoda v Massachusettsu, pravi: »Gorje človeštvu, če bo kdaj ena dežela lahko poslala na drugo deželo trajen dež in meglo«.

Leta 2000 bodo lahko preprečili vremenske katastrofe, pravočasno sprožili hurikane in tajfune, prekinili hude zime in suše, skratka, delali bodo tako vreme, kot si ga danes želimo le v sanjah.

Dani so torej vsi pogoji za silen razvoj človeštva. Toda človek mora biti zadosti pameten, stvaren in človeški, da ne bo vsega tega napredka uporabil za uničenje.

Kaj bomo pa jedli? Če pogledamo, s čim se je človeštvo hranilo tisoče let, vidimo, da v vsem tem dolgem času človeku ni padlo na um bogve kaj novega. Vedno je jedel trave in njihova semena, iz katerih je pozneje razvil žitarice, ter zelenjavo, ki jo je iskal skupno z živalmi in iz katere je razvil sočivje. Kot razne živali je tudi človek klal druga bitja in jedel njihovo meso.

Hranili se bomo s kvasom

Kanadski znanstvenik dr. Miller je s 300 sodelavci raziskal izgleda za prehrano v letu 2000. Raziskali so vsa sedanja živila in končno prišli na dve novi vrsti hrane, ki bi bili poceni in bi ju lahko pridelovali v velikih količinah.

Izdela bi takoimenovano »torulo«, ne navadno obliko kvasa, ki jo je moč pridobiti iz mikrobov. Vsebuje sladkor in beljakovine. Iz nje je moč delati tudi vse stranske proizvode navadnega kvasa. Na Jamajki je postavil tovarne, ki proizvajajo do deset ton torule dnevno skoraj iz nič.

Druga stvar, ki je zbudila njegovo zanimanje, je »chlorela«, rastlina, ki raste v vodi brez korenin in listja in je tako majhna, da stoji lahko 30.000 chlorel na bučini glavi. Vsebuje pa polno beljakovin, maščob, sladkorja in vitaminov. Kljub temu, da nima niti korenin niti listja, se chlorela razmnoži 40.000 krat na dan.

Če bi se posrečilo torulo in chlorela sistematično gojiti, bi lahko na površini nekaj kvadratnih kilometrov pridelali beljakovine za vse človeštvo. Na Japonskem že danes pravijo, da je chlorela postala polno-

vreden tekmelec soje. Vsekakor pa človek leta 2000 ne bo več poznal množične prehrane s krompirjem, katerega pridelovanje je prezamudno in predrago.

Znanstveniki že nekaj desetletij stojijo z eno nogo v bodočnosti, to je v letu 2000. Njihovi načrti se ne ukvarjajo s sedanjo stvarjo, ampak z dnevom, ki pride jutri ali pojutrišnjem.

Že danes poznamo metode, ki bodo čez nekaj let običajna stvar. Že danes obstajajo posebni saloni, ki neverjetno hitro tako temeljito spremenijo zunanjost človeka, da ga ni moč več spoznati.

O času in urah

Prvi ljudje, ki so razdelili dan v določene dele, so bili najbrž Asirci pred več tisoči leti. O njih je znano, da so uporabljali ure na vodo. To so bile kovinske posode, napolnjene z vodo, ki je kapljala iz njih tako, da so morali posodo v enem dnevu šestkrat napolniti.

Vodne ure v Ninivah so polnili istočasno, ko je dal znak paznik v mestnem stolpu in je tropa izklicevalcev naznanjala po vsem mestu posamezne ure dneva.

Vodna ura je bila poleg sončne, ki kaže čas po dolžini sence, dolgo edina merilka časa. V Aleksandriji so vodno uro izpopolnili s časovno razpredelnico in kazalcem.

V starogrški dobi je bil Egipt glavni dobavljač ur. Te izdelke so Egipčani prodajali po najvišjih cenah v vse dežele sveta.

Ob zmagoslavni vrnitvi vojskovodje Pompeja v Rim, leta 62. pr. Kristusom, so kot najdragocenejši plen nosili v sprevodu vodno uro iz zakladnice pontijskega kralja. Ta velikanska posoda, ki so jo napolnili le enkrat na dan, je bila vsa iz zlata. Kazalci so bili posuti z rubini, številke pa so bile vdolane s safirji.

Te ure so prišle v prvih stoletjih srednjega veka popolnoma v pozabo, dokler ni bagdaski kalif Harun al Rašid podaril Karlu Velikemu dragoceno uro na vodo. To tehnično čudo tedanjega časa je bilo iz bronu z vdolanim zlatom. Imelo je kazalec in je bilo. Ustrezno število kroglic je pa-

Za leto 2000 napovedujejo specialisti v zvezi s tem sledeče:

Izumili bodo kemično sestavino; tri kroglice te sestavine bodo zadosti, da postane vse telo lepo zagorelo. Barvo las bodo lahko poljubno spreminjali s posebnimi glavnikmi, ne da bi lasem kaj škodovali. Sivih las ne bo več. Z injekcijami hormonov, vitaminov in fermentov bodo tako povečali odpornost telesa, da bo vsakdo živel najmanj 80 let, pri tem pa ostal lep. Seveda, če se človeštvo ne bo samo prej uničilo ali pa si z vojno prizadevalo taka razdejavanja, da bo padlo pa tisočletja nazaj.

dalo v kovinsko posodo in naznanjalo ure.

V istem času je nemški menih Luitband, ki je na novo odkril izdelovanje stekla, izumil pečeno uro in cesar Karel Veliki si jo je dal prvi napraviti. Vsakih dvanajst ur so to napravo morali obrniti.

Na Kitajskem, ki se ponaša s tolikimi starimi izumi, je že mnogo poprej zvezdoslovec Hang sestavil uro, ki je kazala tudi mesece, tedne, dneve, tek sonca, lune, petih premičnic in druge pojave na nebu.

AFRIŠKI KOLEGIJ V RIMU

Kot protitež »Univerzi prijateljstva«, ki so jo 1. septembra odprli v bližini Moskve z namenom, da bi se v njej šolala bodoča duhovna elita iz dežel Azije, Afrike in Latinske Amerike v komunističnem smislu, naj bi odprli v Rimu kolegij, kjer bi se vzgajala mladina bodočih vodilnih plast v Afriki v katoliškem duhu.

Papež Janez XXIII. si je ustanovitev tega kolegija zaželel kot darilo katoliških laikov vsega sveta za svojo 80-letnico, katero bo obhajal 25. novembra 1961. V kolegiju naj bi stanovali mladi afriški študentje, ki študirajo na rimskih visokih šolah. Kot je slišati iz vatikanskih krogov, je upravičeno pričakovanje, da bodo laiki iz vsega sveta pomagali po svojih močeh pri uresničitvi tega načrta, saj njegovo važnost še potrjujejo zadnji dogodki v Kongu.

Anglikanska cerkev ter združitve z Rimom

Rim — Agencija »Italia« — Nedavno objavljeni letopis anglikanske cerkve posebej poglavje papeštvu ter vabi vernike, naj naglo odgovore na prisrčnost novega svetega očeta. Letopis najprej kritizira katoliški nauk o pravici Petrovih naslednikov do vodstva v krščanski Cerkvi, potem pa poudarja, da kaže Janez XXIII. težnjo po prenovitvi v svojem stališču do kristjanov, ki niso združeni z Rimom. Njegove zamisli seveda zadevajo na nasprotovanje, toda anglikanci morajo naglo sprejeti vsako preosnovo, katero izvedejo v Rimu. Morajo se pa zavedati, da je to vpra-

šanje treba urediti z angleškimi katoličani. Odnosaji med temi in med anglikansko Cerkvijo so bili v preteklosti precej težavni in tudi danes še niso zadovoljivi. Treba se je zavedati, da se katoličani še vedno spominjajo preganjanj, katerih so bili deležni v Angliji, prav tako dolgega izključevanja iz javnega življenja. To ni nič manj važno kakor bojazen, ki jo anglikancem vliva Rim. Toda vse to ne izključuje možnosti za združitve z njim. Anglikanci tega ne smejo izgubiti izpred oči in morajo sprejeti sleherno priliko za sodelovanje.

FRAN ERJAVEC:

288

KOROŠKI SLOVENC

(III. del)

Čeprav so spričo teh ukrepov ljudje izprva precej godrnjali, so jim pa prinesli vendarle velikansko korist, kajti razvrednotenje avstrijskih bankovcev je šlo v Avstriji, torej tudi na Spodnjem Koroškem, še mnogo dalje, tako da je stal končno en srebrni goldinar 17 papirnatih. Ko pa ni mogla Avstrija s svojimi financami več ne naprej in ne nazaj (izdanih je bilo že za 1060 milijonov bankovcev), se je odločila končno za — bankrot. Dne 15. III. 1811 ob 5. uri zjutraj so razglasili, da so sploh vsi stari bankovci postali neveljavni, a za vsakega 100 goldinarjev v starih bankovcih dobi vsak za 20 gld novih (teh so izdali za 212 milij. gld), obenem so pa znižali na polovico tudi vse ustanove, javne obligacije in obresti, dočim so državnim upnikom (torej predvsem velikim kapitalistom) priznali polno vrednost njihovih posojil, tako da se državni dolg ni prav nič zmanjšal, a za preračunavanje zasebnih dolgov so upoštevali zniževanje vrednosti bankovcev od 1. 1799. dalje. Močno so znižali tudi vrednost bakrenega drobiža. Ti ukrepi so seveda do dna pretresli vsi avstrijsko trgovino in javni kredit, propadli so premožni bogataši in fond, marsikatera rodbina je pa prišla sploh čisto na beraško palico.

Čeprav je vladala v dotedanjem avstrijskem davčnem sistemu silna nepreglednost in zamotanost, zlasti glede neštetihih indirektnih davkov, so vendarle obdržali Francozi v Iliriji še vse leto 1810 vse pri starem, le k dotedanjim avstrijskim kolkom za listine, trgovske knjige, menice, koledarje, karte lepotičja, časopise in za še nekatere druge stvari so uvedli še posebne kontrolne

kolke, zato so pa takoj po sklenitvi schönbrunnškega miru prenehali pobirati vojne kontribucije. Ker so prejšnji vojni dogodki do dna pretresli vse gospodarstvo in je avstrijski denar hitro izgubljal svojo veljavo, je imelo to seveda tudi porazne posledice za javne finance. Za 1. 1810 je izkazoval ilirski proračun (s stroški za vojaštvo vred) blizu 19 milij. frankov stroškov, dohodkov pa le dobrih 12 milijonov.¹⁰

V teku 1. 1810 so izvedli zgoraj navedene valutne preureditve in so potem za 1. 1811 lahko preuredili tudi ves dotedanji avstrijski davčni sistem v glavnem po francoskem vzorcu. Odpravili so celo vrsto prejšnjih avstrijskih davkov, uvedli pa nekaj novih francoskih. Na-

¹⁰⁾ Podrobno je pokazoval ilirski proračun za 1. 1810 naslednjo sliko:

stroškov	18.809.000 Fr
dohodkov	12.475.000 Fr
primanjkljaja	6.334.000 Fr
Od navedenih vsot je prispevala koroška provinca k dohodkom 1.143.000 Fr, tako da je prišlo torej na vsakega prebivalca povprečno po 8,27 Fr davka (najmanj ga je odpadlo na glavo v revni Dalmaciji, namreč po 5,21 Fr, največ v Trstu—Tržiču, namreč po 74,27 Fr). Od vseh izdatkov je šlo za vojaštvo 8 milij., za upravo 6 milij., za šolstvo 767.000 Fr itd.	
Za 1. 1811 je bil proračun ta-le:	
izdatki	20.693.000 Fr
dohodki	12.913.000 Fr
primanjkljaj	7.780.000 Fr

Med izdatki je zavzemalo seveda vojaštvo vnovič najvišjo postavko, med dohodki so pa izkazovali: zemljiški in osebni davek 6 milij., obrtni davek 0,4 milij., registracije 2,2 milij., carine 3,5 milij., in dohodki Vojne krajine 0,8 milijonov.

Kakor torej vidimo, je bila Ilirija pasivna. Napoleon je sicer še dne 21. XI. 1810 naročil: »Sporočite duhovniškemu knezu (t. j. Marmontu), da ne more iz Francije pričakovati niti pare«, vendar je za uravnovešanje ilirskih financ končno le dovolil, da naj bo plačana ilirska armada deloma iz francoskih sredstev.

poleon je izrečno zahteval, da morajo biti davki pravično porazdeljeni na vse sloje prebivalstva. Plačevali so davke seveda v francoskem denarju, t. j. v frankih, zaradi česar se je za davke med našim ljudstvom tudi udomačil izraz »franki«.

Za podlago zemljiškega davka so vzeli jožefinsko davčno regulacijo iz 1. 1785 (tega davka je bilo za vso Ilirijo predpisanega 4½ milij. frankov), glavarino in osebni (dohodninski) davek so pa v smislu patenta o realnih in osebnih davkih z dne 16. VII. 1810 določili po izkazanih dohodkih obdavčenca. Uvedli so v 7 razredov razdeljeni obrtni in patentni davek, katerega pa so bili oproščeni mali prodajalci živil po trgih, obrtni dninarji, umetniki, notarji, uradniki, zdravniki in babice. Vsak trgovec je moral plačevati za pravico trgovanja po 74 frankov. Jako visok je bil pa davek na stanovanjske hiše, ki je znašal tolikokrat po 2 Fr, kolikor je bilo peči v hiši, razen tega je bilo pa treba plačati še za vsako okno ali vrata (razen notranjih vrat v stanovanjih) po ½—2 Fr (višina je bila odvisna od važnosti in velikosti kraja), ki so ga plačevali navadno hišni najemniki. Namesto dotedanje ga kolkovnega davka so uvedli jeseni 1. 1811 za vse vrste javnopravnih listin in pravnih poslov kolkovni uradni papir. Razen občinskega užitinskega davka so obstajali še monopoli za sol, tobak, smodnik in soliter. Monopola za tobak in sol sta bila izprva v zakupu, od 1. VII. 1812. dalje ju je pa vodila vlada v lastni režiji, monopola za smodnik in soliter sta bila pa uvedena z dnem 17. XII. 1810. Jako razširilo se je tedaj tudi loterijsko igranje, ki je vrglo v Iliriji (brez Dalmacije) 1. 1812 celih 202.984 Fr dohodkov in so se ti potem še poveševali. Na ta način so že za 1. 1811 ilirske finance vendarle nekako uredili, niso jih pa še mogli uravnovesiti. Veliki dohodki idrijskega rudnika in državnih domen so šli pa naravnost v francosko in v ilirsko blagajno.

PLIBERSKA KATOLIŠKA MLADINA JE SPET VESELA

Prišlo je pismo od prevzvišenega g. škofa za našega gospoda kaplana Mihorja: dobi-li so dekret, da morajo na čisto nemško faro Himmelberg. Ravno tiste dni so bili na počitnicah.

V nedeljo zjutraj so nam s prižnice preč. g. Kulmež naznanili to žalostno novico. Šla mi je globoko do srca in to ne samo meni, ampak skoraj vsem faranom. Hudo je bilo vsem, posebno pa naši katoliški mladini. Bili smo prepričani, če izgubimo našega voditelja katoliške mladine, ki so nas tako skrbno vodili po pravi poti, bi se izgubili tudi mi kakor jagnjeta brez pastirja.

Že prvi teden, ko so bili prišli k nam, so g. kaplan Mihor resno prijeli za delo. Posvetili so vso skrb mladini. Prevzeli so mladinske sestanke za dekleta kakor tudi za fante. Dan, ko imamo sestanek, res z veseljem pričakujemo. Zberemo se dekleta cele fare in smo kot ena družina. Tam slišimo mnogo potrebnega in koristnega za krščansko življenje. Zelo rade tudi prepevamo, gospod Mihor pa nas spremlja s harmoniko ali s kitaro in če zmanjka glasu, priskoči še klavir na pomoč. Prirejali smo tudi igre in druge poštene zabave.

Čeprav je prišlo povelje od prevzvišenega, se ga mi, katoliška mladina, nismo ustrašili, posebno ne naši pogumni fantje. Prepričani, da tudi oni nekaj zmorejo, so se odpravili na pot na škofijstvo. Uspelo jim je, da so prišli osebno do škofa. Tam so prosili, da bi gospod Mihor še naprej ostal voditelj katoliške mladine pri nas. Fantje so uspeli in se vrnili veseli, ker jim je bila prošnja uslišana.

Zato čestitamo v imenu katol. mladine našim fantom za njihov pogum. Prečistiti gospod Mihor ostanejo pri nas! Bog jih ohrani še mnogo let med nami! Zahvaliti pa se moramo tudi ljubemu Bogu, da je uslišal našo molitev in naše prošnje! — M.

SELE

Blagoslovitev temeljnega kamna za novo cerkev

Prva gradbena dela za novo cerkev so toliko napredovala, da so v nedeljo, 25. septembra, škofov zastopnik mil. g. kanonik Aleš Zechner mogli blagosloviti temeljni kamen. Pri pridigi v cerkvi so pohvalili versko vnemo Selanov, ki se kaže v tem, da so se lotili gradnje prostornejše hiše božje, že mnogo darovali v blagu in denarju in da tudi z delom in vožnjo pomagajo pri gradnji. Obrazložili so obrede blagoslovitve in njih pomen.

Po maši je šla dolga vrsta ljudi v procesiji na stavbišče, kjer je duhovščina opravila dolge in pomenljive obrede pred velikim križem in ob temelju. Ob koncu slovesnosti je iz vseh grl zadonela zahvalna pesem.

Po fari je opaziti neko veselo navdušenje. Prej so pač nekateri dvomili, če se bo namera sploh mogla uresničiti. Res je bilo treba premagati veliko težav in ovir. Kako so farani zavzeti, posebno spričuje tudi to, da so že iz vse fare, od Šajde do Zvrh. Kota vsak dan zdaj eni zdaj drugi prihajali prostovoljno opravljati razna dela, akoravno je marsikateri težko pustil svoje delo doma. Ta pripravljenost in požrtvovalnost je vse hvale vredna. Na ta način se bodo tudi stroški zidave znižali. Bog naj nam nakloni še lepo sončno vreme, da bo delo lažje šlo izpod rok in se bodo zidovi sušili!

Cesta na Ravno

Pet posestnikov na Ravni je le vztrajalo in si zdaj s pomočjo subvencije gradi novo cesto, ki jim bo mnogo olajšala tako težko vožnjo po Ledenci. Težava je v tem, da ni mogoče dobiti zadosti delovnih moči. Sčasoma pa že pojde! Ko bo cesta gotova, se homo na Ravno vozili z avtom.

Poroka

V počitnicah se je poročila naša učiteljica g. Barbara Puašunder s carinikom Siegfriedom Hojo. Preselila sta se v hišo carinarjev na Zgor. Bajtiše.

Če se ti moreš, se morem tudi jaz! Tako si je mislil naš drugi učitelj, domačin Tonej Hribernik. S svojo izvoljenko Edijo Uznik, ki je trgovska pomočnica pri svoji materi pri Trklu, je v ponedeljek, 26. septembra stal pred oltarjem kot ženin ob nevesti. Drug drugemu sta nataknila poročne prstane in izjavila, da hočeta biti zakonca. Oba sta kot cerkvena pevca zaslužila, da so jima pevci s pesmijo ugledili pot v novi stan. Bilo srečno!

ST. VID V PODJUNI

28. avgusta je bila v Rikarji vesi poroka Cirila Šterna, Plesnikarjevega v Kortah, in Marice Artač. Ženin in nevesta bivate na Dunaju, kjer ženin študira na univerzi.

Popoldne istega dne je bila v St. Primožu poroka Jožefa Mohar, Butejevega v Nagelčah, in Jožefine Konrad iz St. Primoža. Novoporočenim želimo obilo sreče na novi življenjski poti!

18. avgusta smo pokopali Ignaca Starc, Starčevega očeta na Proboju, ki je umrl v

Starši, ki želite dati svojemu sinu ne le dobro gospodarsko izobrazbo, ampak predvsem tudi dobro vzgojo, morete poslati svojega sina le v

KMETIJSKO ŠOLO V TINJAH

Pohitite s prijavo na naslov: B. Bildungshof, Tainach.

Pouk se začne po Vseh svetih.

Priporočajte to šolo tudi drugim!

75. letu starosti. 4. septembra pa je bil pogreb stare Kebrove matere na Veselah. Rajnima želimo večni mir, žalujočim sorodnikom pa izrekamo naše toplo sožalje.

MOHLICE

(Švicarsko odlikovanje Wernerja Bergu)

Na gradu Gamprioss v mestu Frauenfeld v Švici so nedavno odprli mednarodno grafično razstavo, ki jo je priredilo švicarsko umetniško društvo »Ars felix«. Avstrijo zastopa na tej razstavi slikar Werner Berg, ki živi in dela na Rutarjevem v Mohličah. Ob tej priložnosti je umetniško društvo »Ars felix« imenovalo Wernerja Berga za svojega častnega dopisnega člana.

ŠKOCIJAN V PODJUNI

(Bilo je le lepo)

»Škoda, da je sezona končana« je nekdo vzdihnil. O, hvala Bogu, da je pri kraju mu je odgovorilo mlado dekle. Za končano sezono žalujejo menda taki, ki niso bogve kaj delali in si le bolj žepe polnili. Resno, naporno delo le utruja človeka. Sam sem videl uslužbenca, kako naporno je bilo njihovo delo. Od jutra do poznega večera. Kako so bili plačani mi ni ravno znano. Upam, da pravično.

Tukajšnja sezona ne traja dolgo. Dva do tri mesece. Najbolj naporna sta meseca julij in avgust. Začetek je bil bolj klavrn in skromen. Mnogi, ki so pričakovali ne vem kaj, so bili celo v skrbeh, kaj bo? Kaj je bilo vzrok tej zakasnitvi? Govorilo se je, da so bile pretirane cene in zato so šli letoviščarji raje v inozemstvo, kjer se živi bolje in ceneje. Karkoli, zastoj ni ne tu ne tam.

Kdor si kaj privoščil naj tudi plača. Tukajšnje ljudstvo je šlo gostom vedno na roko. Odstopili so jim najboljše stanovanje ter se sami umaknili začasno gostom na ljubo v hišno zakotje. Precej je bilo stalnih gostov za 2 ali 3 tedne. Tudi enodnevnikov ni manjkalo. Prišli so se kopat v jezero proti večeru so pa zopet izginili. To se je opazilo posebno ob nedeljah, ko so navalili štajerski izletniki.

Kolikor sem opazil za časa mojega bivanja, so bili gostje večinoma iz Nemčije. Avtomobilske znamke so to povedale. To je samoočito razumljivo, ker njihova dobra valuta ima povsod vrata odprta. Ustrezno je s tem dvema: njim ker z malimi stroški dobijo veliko in tukajšnji okolici, ker dobe dobro valuto.

Za razvedrilo je bilo tudi preskrbljeno. Premnogi so se cele dneve dolgočasili v vodi, ležali na blazinah, obrnjeni proti soncu z namenom, da jih čimbolj in čimprej porjavi in tako postanejo moderni. Bili so pa taki, ki so se zanimali za okolico. Za izlete čez mejo, za naskoke na visoke gore. Celu visoki Obir jih je več previdno speljhal na svojo plešasto glavo. Peca, bližnja sosedu, tudi ni samotarila.

Prometnih nesreč tukaj letos ni zaznamovati, kar je za vse tolažljivo. Graje vredno pa je, in to so gostje sami obsojali, pohajkovanje nekaterih na pol golih oseb po okolici in cestah. Da, celo v gostilniške lokale so se vrinili. Pol metra blaga na do- stojnem človeku je le premalo.

Dozdeva se mi, da postaja vedno bolj

moderno bivanje na prostem ali mednarodno izraženo: camping. Seveda taki campingi so pa prijetni le ob lepem vremenu. To je bilo povod, da smo v najboljšem času sezone še vedno videli napise: »Zimmer zu vermieten«.

Namen mojega letovanja ni samo odmor, počitek, ampak tudi izobrazba, spoznavanje sveta, narodov itd. V hiši, kjer sem stanoval, sem našel na dve izobraženi letoviščarski družini. Postali smo si kar domači in vsemogočem razpravljali. Nerazumljivo

jim je bilo dejstvo, da slovenski starši govorijo s svojimi otroki v tujem jeziku in ne v materini govorici, kar je najbolj naravno. Dobro je, da človek posebno dandanes zna več jezikov. Teh se nauči seveda v šoli ali pa v družbi. »Kaj takega mi Nemci ne poznamo,« so dejali, »in tudi drugod nismo opazili. To vidimo prvič tukaj na Koroškem.«

Čudili so se mi, da tako dobro obvladam nemški jezik. Slovenci se lahko učite tujih jezikov, kljub temu se takoj pozna, kdo je Slovenec, če nemško govori. To me je presenetilo. Radoveden sem vprašal: »Kako neki? Prav rad bi vedel.« Vse je pravilno, odgovarjajoče slovnici, le premehko izgovarjate. Glej no, tega pa nisem vedel. Da, da, tako je, je pritrdil nekdo izmed njih.

Prijaznost tega okolja mi je zelo pripomogla in olepšala moje dneve odmora. Okoliš zelo vpliva na razpoloženje človeka. Še bi radi bivali med takimi, so mi dejali ob slovesu. Bili so porenski Nemci.

Za letos je moja sezona tudi končana. Prijazni Škocijan se vrača v mirnejše življenje. Obenem z lastovkami smo tudi mi zapustili naše kraje. Hladni jesenski dnevi zopet vabijo meglo, ki vsako jutro stiska okolico in jo dela žalostno. Menim, da bomo vsi zadovoljni: letoviščarji ob spominih na lepe preživene dneve in domačini, ko bodo šteli in zopet šteli, koliko jim je pri- nesla sezona. Morda še na svidenje!

GLOBASNICA

V začetku avgusta je v Celovcu preminul v 73. letu svoje starosti Franc Seifritz, bivši gostilničar in trgovec v Globasnici. Pokojni je bil doma na Miklavčevem veleposestvu in se je pred prvo svetovno vojno priselil v Globasnico, kjer je postavil veliko novo hišo. Kot prvi si je nabavil v ob- čini že pred desetletji tovorni avto, s katerim pa se je ponesrečil in je radi tega zašel v velike neprimike. Bil je dolgo časa na vasi edini strokovnjak v knjigovodstvu, pa ne samo zase, vedno je rad pomagal tudi sovaščanom. Sploh je bil pokojni človek dobrega srca in plemenitega značaja.

Pred kratkim smo dobili na vaši priprosti, a lep spomenik padlih vojakov in žrtev iz obeh svetovnih vojn. Ob priliki blagoslovitve spomenika je daroval mašo zadušni- ko domači g. župnik in v pridigi, ki jo je navezal na nedeljski evangelij o usmiljenem Samaritanu, pozval zbrano množico, da naj goji povsod mesto sovražstva in mr- nje medsebojno ljubezen. Tudi govor za- stopnika Zveze vojnih žrtev je izvenel, če smo prav razumeli — v željo, da bi bili ob- varovani bodočih vojn.

Kakor drugod tudi pri nas veliko gra- dimo. Cesta iz Male vasi bo kmalu na obeh straneh pozidana s hišami.

Tam je po vojni zrasla kar cela nova vas. Kar napravi posebno lep vtis, je cvet- je, ki obdaja mnoge hiše, tako da se ti zdi, da se nahajaš v kakšnem cvetličnem parku. Sredi Globasnice pa je podjetni Šte- fan Sadjak, mladi Falander, postavil lepo, moderno enonadstropno zgradbo. Tudi Podroje bo kmalu povezano z Globasnico. Tam gradijo več hiš, najbolj hite z delom pa je Štef. Cirgoj, vojni invalid, ki ima že vse pod streho.

Umrli je pisatelj Fran Erjavec

Minulo nedeljo je po daljši in težki bo- lezni, ki jo je Bogu vdano prenašal, v 68. letu starosti umrl v Ljubljani ugledni slo- venski šolnik, pisatelj in zgodovinar Fran Erjavec, naš dolgoletni sotrudnik, avtor »Zgodovine koroških Slovencev«.

S Franom Erjavcem je odšla v večnost ena izmed markantnih osebnosti slovenske kulturne in politične zgodovine našega ča- sa. Kot šolnik se je v dobi med obema voj- nama povzpел do najvišjih mest v sloven- ski in jugoslovanski šolski upravi, poleg tega pa je spisal vrsto učnih in zgodovin- skih knjig. Udejstvoval se pa je tudi kot prevajalec leposlovnih del. Posebne zasluge za slovensko kulturo pa si je stekel s svojimi zgodovinskimi deli. Prvi je orga- nično obdelal zgodovino katoliških shodov na Slovenskem. Kot odločnega protikomu- nista in zavednega Slovencega so ga med voj- no okupacijske oblasti aretirale in odvedle v konfinacijo v Italijo. Tam je ostal še ne- kaj let po vojni, nakar se je preselil v Pariz.

Dolga leta je prebil v neumornem štu- diju koroškega zgodovinskega gradiva, po- leti pa je za več mesecev prihajal na Ko- roško, da izpolni še morebitne vrzeli ter se kraje, ki jih je obravnaval, na lastne oči ogleda. Iz tega vestnega študija je v Parizu nastalo njegovo največje zgodovin- sko delo, ki ima trajno znanstveno vred- nost za celotno slovensko kulturo. Je pa obenem najlepše darilo gorečega slovenske- ga rodoljuba nam koroškim Slovencev.

Pred kratkim, ko so ga začele telesne moči zapuščati in je slutil bližajočo se smrt, se je vrnil v domovino. Bodi mu lahka do- mača zemlja, kateri je posvetil svoje živ- ljenje.

Mladina vabi!

Dijaški misijonski krožek vabi vse prija- telje misijonov od blizu in daleč na

misijonsko proslavo,

ki bo 23. oktobra ob 2. uri popoldne v Kolpingovi dvorani v Celovcu.

DJEKSE

(† Ana Varaš)

Blagor mu, ki se spočije,
v črni zemlji v Bogu spi,
lepše sonce njemu sije,
lepša zarja rumeni.

Po hudi in mučni bolezni je umrla Ana Varaš, po poklicu šivilja. Dne 28. septem- bra smo jo pokopali. Dopolnila je 54 let. Nekaj časa se je zdravila v celovski bolnici, a brez uspeha. Raka zdravniki še ne znajo ozdraviti. Bila je zvesta naročnica »Naše- ga tednika«. Umrla je dobro pripravljena na smrt. Sin Lipej študira na Plešivcu. Na pogreb sta prišla tudi gosp. ravnatelj Mar- janišiča in prefekt g. Hackl. Imela je lep pogreb. Naj ji sveti večna luč! Žalujemo naše sožalje!

Zvezne konjske dirke v St. Vidu ob Glini

Deželna zveza jahačev in vozačev (Landesverband ländlicher Reiter und Fahrer) priredi dne 8. in 9. oktobra zvezne konj- ske dirke v St. Vidu ob Glini. Kljub na- predujoči mehanizaciji na podeželju pa je ljubezen do konjereje in konjskega športa celo narasla, o čem pričajo novonastale ja- haške skupine po raznih krajih Avstrije. Doslej se je za tekme prijavilo 150 jaha- čev s svojimi konji iz Gradišanske, Nižje- avstrijske, Solnograške, Tirolske, Štajerske in Koroške. K teknam v raznih športnih disciplinah bodo pripuščeni konji toplo- krvne, noriške in haflingerske pasme. Te- kem se bo udeležila tudi zvezna vojaščina s skupino haflingerjev.

Prireditve, katere spored je zelo bogat, je pod pokroviteljstvom zveznega ministra za obrambo g. Grafa, koroškega deželnega glavarja g. Wedeniga in predsednika Ko- roške kmetijske zbornice g. Gruberja. Za- četek v soboto dopoldne. Glavne tekme pa se začno v nedeljo ob 2. uri popoldne.

Obiščite mojo stalno razstavo o gospodarstvu, poljedelstvu, gospodinjstvu in tehniki (prispe- li novi kmetijski stroji, pralni stroji, radioaparati itd.)

JOHAN LOMŠEK

ST. LIPŠ, TIHOJA, P. Dobrla ves

Dravske elektrarne

Največji proizvajalec električne energije v Avstriji

Minuli četrtek in petek so »Avstrijske dravske elektrarne dd.« (Österreichische Draukraftwerke A. G.) v Celovcu v sodelovanje z osrednjim tiskovnim uradom za posojila (Pressestelle für Anleihen) na Dunaju priredile tiskovno konferenco in ogled dveh energijskih veleprojektov, ki sta v gradnji: kalorično elektrarno v Zeltwegu na Štajerskem in rečno elektrarno Kazaze (Edling) na Dravi.

Pdokurist dr. techn. Kurzmann je podal novinarjem, ki so se zbrali iz vse Avstrije, pregled o razvoju »Avstrijskih dravskih elektrarn«, ki so se iz skromnih začetkov leta 1948 na temelju 2. zakona o poddržavljenju razvile v največjega proizvajalca električne energije v Avstriji in bodo tudi v prihodnjih letih ostale eno izmed vodilnih podjetij te vrste v naši državi. Obenem so s 4 milijardami šilingov vrednim premoženjem največje gospodarsko podjetje na Koroškem. Od skupnih 13 milijard kwh proizvedene energije za zvezno omrežje (Verbundnetz) prispevajo letos »Avstrijske dravske elektrarne« 2 milijardi kwh. Z graditvijo novih elektrarn se bo pa proizvodnja v naslednjih letih povečala za še 1 milijardo kwh letno. Poleg že omenjenih elektrarn (Zeltweg s kapaciteto 130.000 kw in Kazaze s kapaciteto 70.000 kw), ki bosta začeli obratovati že v letu 1962, pa ima podjetje v načrtu še gradnjo 7 novih elektrarn na Dravi od Kazaz pa do Beljaka.

Nove elektrarne: Bistrica in Rožek

Tehnični načrti za veleelektrarno pri Bistrici v Rožu in pri Rožeku so že v pripravi, komercialni oddelček podjetja pa že tudi pripravlja načrt za financiranje teh dveh podvigov. Kasneje pa nameravajo gori do Beljaka zgraditi še pet manjših zapor, tako da bo vodna sila Drave povsem izkoriščena. Kot je dejal predstojnik oddelka za načrte dr. techn. Magnet, predstavlja Drava v raznih pogledih izredno ugoden in naravnost dragocen energijski vir za Avstrijo. Vodni režim Drave je namreč povezan s taljenjem snega v alpskem visokogorju, obenem pa nanj bistveno vplivajo vremenske razmere na Severnem Jadrani. Posledica tega je, da ima Drava mnogo vode takrat, kadar ostale avstrijske reke uplahnejo. Zato služijo že sedanjne avstrijske elektrarne na Dravi (Labud, Žvabek) kot izvrstno dopolnilo celotnemu avstrijskemu elektroenergijskemu gospodarstvu. Gradnja elektrarn na Dravi pa ima še to od narave podarjeno prednost, da namreč ta glavna koroška reka ne teče po osrednji ozemeljski vdolbini dežele, ki jo predstavlja Vrbsko jezero s celovško kotlino, ampak da si utira pot proti jugovzhodu, skozi Rož. Ker teko prometne zveze (ceste in železnice) v glavnem po prometno najugodnejšem terenu, to je po vrbsko-celovski kotlini, je to za gradnjo elektrarn na Dravi ugodno predvsem zaradi tega, ker odpadejo zelo drage premostitve prometnih zvez. Povrh tega si je pa Drava v stoletju svojega toka skopala povečini globoko strugo, zaradi česa so po ustvaritvi umetnih jezer prizadete sorazmerno male ploskve visokovredne rodovitne zemlje.

Obisk v Zeltwegu nas je prepričal, da dela dobro in naglo napredujejo ter, da bodo v predvidenem gradbenem roku že dovršena. Mogočni železobetonski bunker za premog že stoji, tudi zgradba za stroje in druge naprave je v glavnem že gotova. Kot ostale termične elektrarne Družbe bo-

do v Zeltwegu kurili parne kotle z domačim rjavim premogom (prah), ki bi sicer ostal neuporabljen. Kot je dr. Kurzmann poudaril, je bilo Družbi naročeno — iz višjih državnogospodarskih vidikov — da zgradi elektrarno na pogon z domačim premogom, da tako vsaj nekoliko olajša težki položaj avstrijske premogovne industrije, ki je odmev ves svet obsegajoče krize te panoge. Cenejši zemeljski plin in petrolej namreč izpodrivata premog. Za vsak primer pa so kalorične elektrarne tako opremljene, da jih je moč z manjšimi preuredbami spremeniti na uporabo drugih goriv. To za primer, da bo moč premogovno krizo oz. vprašanje rudarjev, kako drugače rešiti.

V Kazazah vse živo

Ko smo obiskali Kazaze, smo našli na razsežnem stavbišču šumno življenje. Kot morete s slike na desni sami razvideti, so gradbena dela mogočno napredovala in že se kažejo dokončni obrisi nove elektrarne, ki bo dajala avstrijski energijski mreži 360 milijonov kilovatnih ur letno. Gradbena dela in stroški za stroje bodo znašali 670 milijonov šil.

Del jeza, v katerem so tri mogočne zapornice, je že zgrajen. Je to mogočni železobetonski orjak, ki bo dvignil gladino Drave za 22 metrov. Temelji te zgradbe so zasidrani v živo skalo okrog 16 metrov pod najnižjo vodno gladino. Skupno so morali izkopati okrog 330.000 kub. m. zemlje in skalovja. To je že izvršeno. Za gradbene naprave so doslej že porabili 70.000 kub. m. betona, to je polovico od skupne količine 150.000 kub. m. Podali smo se na dno zatvornice. Vsaka izmed treh zatvornih odprtín, ki bodo zadrževale vodo Drave ter jo usmerjale na turbine, meri 15 metrov v širino in 17 metrov v višino. Vanje bodo montirane jeklene zapornice, ki bodo največje v Evropi. Morale bodo vzdržati vsaka 2240 ton vodnega pritiska. Pod mogočnimi železobetonskimi oboki smo šele prav spoznali orjaške mere te naprave.

S posebno konstruiranimi bazeni z valovitim dnom iz železobetona, katerih površina je obložena z masivnimi granitnimi kockami, bodo strli odvišno moč skozi zapornice deroče dravske vode, da bo potem ukročena mirno tekla naprej. To je potrebno zategadelj, da ne bi deroči vrtinci, ki nastajajo po vsakem vodopadu, spodjedali rečnih tal in bregov.

Nekako sredi januarja nameravajo skozi nove zatvornice že spustiti Dravo. Nato bodo potegnili nasip preko cele širine ter jo tako povsem prisilili v novo strugo. Ko bo dovršena stavba strojnice, ki je tudi že zelo napredovala, bo prišel čas, ko se bo začela za jezo nabirati voda. Zrastlo bo novo umetno jezero, ki bo dolgo 21 km ter obsegalo 12 kv. km. površine. Nastalo bo novo koristno delo človeškega duha, ki si je s svojim umom in voljo podvrgel sile narave, da mu služijo.

Med publikacijami

Za proslavo 40-letnice plebiscita je izšlo več slavnostnih publikacij, ki med drugim obravnavajo tudi razmerje do manjšine. Slavnostna številka revije »Kulturnachrichten aus Kärnten«, ki jo ureja prof. H. P. u k prinaša poleg izjav vodilnih političnih predstavnikov dežele in države tudi nekaj zanimivih dokumentov iz plebiscitne dobe ter poleg nekaterih bojovniških reminiscenc, ki bi brez škode za sedanjo slavnostno priložnost sredi mirne dobe lahko izpadle, tudi več tehničnih prispevkov s kulturnega področja.

Zvezni kancler ing. Raab pravi v svoji izjavi, da si Avstrije brez Koroške z njenimi naravnimi krasotami sploh ni moč misliti ter poudarja gospodarsko in kulturno vrednost dežele. Tudi manjšini te zvezne dežele bi naj bila omogočena ne le »ohranitev njenih narodnostnih svojstvenosti«, ampak tudi »sodelovanje pri gospodarskem napredku, ki ga je deležna celotna Avstrija.« Deželni glavar F. W. e d e n i g pa naglašja, da naj ne obhajamo spomina na zgodovinske dogodke pred 40 leti z namenom, da bi »odpirali stare rane, temveč, da naj rešujemo razlike mnenj med ljudmi in narodi z orožjem demokracije».

Slovensko vlogo v koroškem kulturnem življenju ustrezno označuje E. Nussbaumer v članku o li-

terarnem življenju na Koroškem, kjer v zvezi z Urbanom Jarnikom pravi, da »je romantika prebudila tudi koroške Slovence in v njih razvila smisel za lastno svojstvenost, preteklost in kulturo«. Z razumevanjem in prepričljivostjo pa je pisan prispevek H. Scharfa o pisatelju J. F. Perkonigu in njegovih prizadevanjih za zблиžanje med obema narodoma. Končno velja še omeniti izvrstne fotografske posnetke južnokoroške pokrajine (Belsak, Kogelnigg in drugi).

Tudi »KELAG-Nachrichten«, glasilo deželne električne družbe so plebiscitni obletnici posvetile posebno številko, ki obravnava delo družbe na Južnem Koroškem v obširni, toplo pisani reportaži. Iz nje je razvidno, kako zelo je bilo »ne po lastni krivdi« zaostalo južno področje naše dežele, saj so bili Podjuna, Rož in Gure po letu 1948 resneje elektrificirani. Razveseljivo je, da namerava družba, kot je razvidno iz njenega elektrifikacijskega načrta, glede elektrifikacije krajem v južnem delu dežele, kamor doslej še ni prišla električna luč, posvetiti posebno pozornost. Ovitek krasi lep posnetek cerkvice sv. Heme pri Slovenjah.

ÖSTERREICHISCHE DRAUKRAFTWERKE

AKTIENGESELLSCHAFT

Hauptverwaltung: Klagenfurt, Baumbachplatz 2

plant, baut und betreibt Großkraftwerke, vor allem in Kärntens Grenzland.

Geplant sind:

Weitere Draukraftwerke im ehemaligen Abstimmungsgebiet zwischen Villach und Edling sowie ein Winterspeicherwerk »Inneres Maltatal-Kolbnitz«.

Kraftwerke in Bau:

Dampfkraftwerk Zeltweg

130.000 kW installierte Leistung

Draukraftwerk Edling

70.000 kW installierte Leistung
360 Millionen kWh Jahresarbeitsvermögen

Kraftwerke in Betrieb:

Draukraftwerk Lavamünd

24.000 kW installierte Leistung
138 Millionen kWh Jahresarbeitsvermögen

Draukraftwerk Schwabeck

60.000 kW installierte Leistung
350 Millionen kWh Jahresarbeitsvermögen

Winterspeicherwerk Reißeck-Kreuzeck

mit der höchsten Fallhöhe der Welt, 1771 m!
132.100 kW installierte Leistung
305 Millionen kWh Jahresarbeitsvermögen

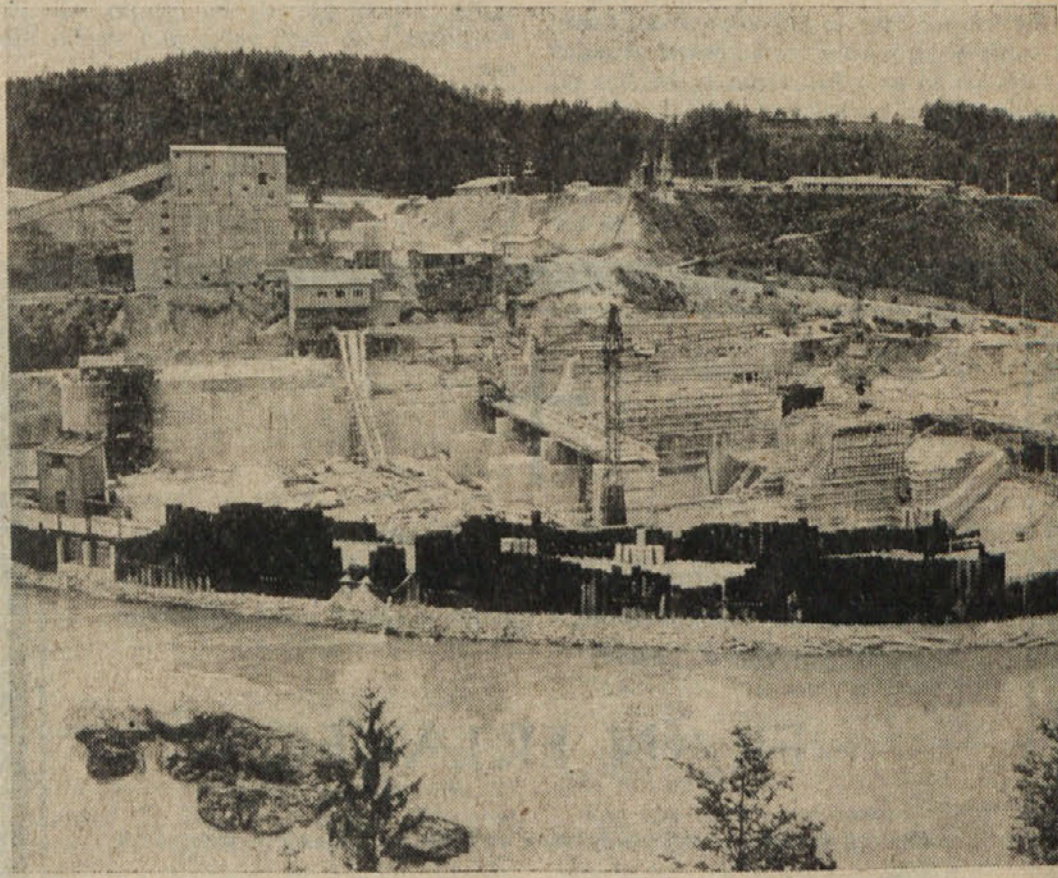
Dampfkraftwerk St. Andrä

mit dem derzeit modernsten und größten Maschinensatz Österreichs
177.500 kW installierte Leistung

Dampfkraftwerk Voitsberg

125.000 kW installierte Leistung

Die Gesellschaft verfügt als einziges Energieversorgungsunternehmen Österreichs über alle 3 Kraftwerkstypen, nämlich Laufkraftwerke, Dampfkraftwerke und ein Winterspeicherwerk. 1959 wurden bei einer installierten Gesamtleistung von 503.100 kW, 1.715 Millionen kWh erzeugt. 1960 wird die 2-Milliardengrenze erreicht werden.

Baustelle Edling

PO FOERSTERJU:

V tebi je silna moč!

Moderna znanost je v zadnjih letih odkrila strašne naravne sile, ki povzročajo mnogo skrbi državnikom in grozijo vsemu človeštvu. Treba je samo, da kak brezvesten mogočnejši sprosti te neizmerne sile in v par urah je lahko uničen človeški rod. Ta strašna sila je skrita v atomski in vodikovi bombi, ki je v človekovi oblasti.

Še pred dobrim desetletjem pa je veljala za največjo moč na svetu elektrika in dejansko je danes prav ona tista sila, ki žene moderno industrijo v današnjem silnem zagonu. Dokler je bila elektrika še povsem sproščena in je kot strela uničevala človeške naselbine, je človek pred njo trepetal. Toda posrečilo se mu je, da jo je ujel in povezal, da mu je v službo. Tako je postal človek gospodar nad njo.

Katera je torej tista sila, ki daje največjo moč? Misel ali ideja človekova je ustvarila že čudovita dela; saj bi brez nje še bila elektrika sproščena in atom bi še vedno mirno čakal budilca. Pa vendar se tudi misel utruja in onemore. Tedaj pa ji pride na pomoč še silnejša sestra, ki jo spodbuja: naprej in ne odnehati! Ta moč, ki tudi utrujeno misel pokrepča, se imenuje volja.

Veliko težkega dela se da opraviti z nemajmo močjo volje, toda povsod, kjer je treba dovršiti zares kaj težkega, je treba poklicati na pomoč še vztrajnosti. Nekdo je takole zapisal o čednosti vztrajnosti: Če bi

jo moral slikati, bi naslikal skromno postavbo z bledim obličjem in prečutimi očmi in s tenkimi belimi prsti.

S tem slabotnim telesom je gradila piramide v Egiptu in vse ogromne cerkve in najveličastnejše umetnine. Saj so vsa ta ustvarjanja vendar stala umetnike toliko obupnih noči in vedno novih poskusov! Da — prav ona edina je zmogla to nadčloveško delo, ko je gradila in ustvarjala; saj bi brez nje graditelji in umetniki že zdavnaj vrgli dleto v kot. Le njej smo dolžni hvalo za vsa velika odkritja in iznajdbe.

Kolumbovi mornarji so rekli po štirih tednih plovbe po brezkončnem morju: »Zdaj nam je pa dovolj tega, vrniti se hočemo!« Pri Kolumbu pa je bedela potrpežljivost in mu dala moč, da je vztrajal, dokler se ni nekega jutra končno prikazala sinja obala. Vztrajnost je odkrila Ameriko; radoovednost in lakomnost bi tega nikoli ne zmogli. — Znano nam je vobče, da je tornski kanonik Kopernik odkril, da se zemlja vrti okrog sonca. Manj pa nam je znano, da je neutrudno vse svoje življenje računal, dokler ni na smrtni postelji dokončal svojega dela z uspehom.

Televitis ali televizijska bolezen

Še kot študent sem nekoč bral članek socialnega pisatelja dr. Umeta o avtomobilizmu, ki je že takrat v Ameriki zahteval več smrtnih žrtev kakor kužne bolezni v minulih stoletjih; saj je po statistikah zahteval visoke procenete smrtnih žrtev. Samo nekaj let je preteklo in avtomobilska kuga se je pojavila z vso krutostjo tudi pri nas in zahteva dnevno tako številne žrtve. Danes s prav isto zaskrbljenostjo rešujejo to težko vprašanje v Ameriki kot v Evropi; saj je postal v vsem civiliziranem svetu prav avtomobilizem že pravo bojišče, kjer se za življenje in smrt bojujeta tehnika in človek.

Nova ameriška bolezen

Pred kratkim pa sem čital v nekem ameriškem listu poročilo o novi ameriški bolezni, ki pa vedno bolj grozi tudi Evropi. Ta bolezen bi se lahko imenovala »televitis ali televizijska bolezen«. Iz naslednjih pripovedovanj bomo z lahkoto spoznali, v čem je ta bolezen in kako se ji naj človek postavi v bran, da ji ne bo kot slabič podlegel.

Nekdo pripoveduje o sebi, da ga je televizija tako navezala nase, da ji je bil ves vdan; vsak prosti čas je prebil pri svojem televizijskem aparatu. Celo med jedjo je bil ves zaverovan v televizijski program. Za nobeno drugo reč ni imel več časa.

Po dolgem času je nekoč pogledal dnevnega časopisa, ki je sicer vsako jutro prihajal v hišo, pa so ga rabili samo za kakšno zavijanje ali kaj podobnega. Nekako slučajno je torej tisti dan pogledal naslovno stran časopisa in opazil zanimiv naslov. Vendar tisti dan ni bral drugega kakor naslov; ves njegov ostali prosti čas je bil

zopet posvečen televiziji. Drugi dan je bral že nekaj poročil v dnevniku in potem vsak dan več. Končno se je lotil tudi knjige in jo prebral do zadnje strani. Z veselo samozavestjo zatrjuje, da se mu je to posrečilo zopet enkrat po dolгих letih. Ko je s tem uspel, je začutil, da je ozdravljen od bolezni »televitis« in se mu je zdelo potrebno, da to razglasi po vsej Ameriki.

Še bolj pa je zanimivo pripovedovanje nekega Amerikanca o izkušnjah s televizijo v družini. Tako pripoveduje:

Milijoni Amerikancev so dandanes sužnji televizije. Po izjavi zdravnikov si je že dve tretjini naših ljudi nakopalo to bolezen. Ti siromaki žive neprestano pod vtisom, da nekam potujejo. Vsi stoli v njihovi sprejemnici so obrnjeni v eno smer, prav tako kot v avtobusu ali v vlaku. Če so ti ljudje oženjeni in imajo družine, zlepa ne vidijo žene in otrok drugače kot nekake sence, ki se premikajo v poltemi pred televizijskim aparatom. Pa to še ni vse. V Ameriki je na razpolago več programov, vendar vseh ni moč hkrati gledati. Tako moč hoče gledati svoj program, žena zahteva svojega, otroci pa zopet svojega. V prepiru seveda zmaga navadno mož, pa za ceno solz, ki jih pretakajo otroci. Nevoljni se nato razbeže in puste očeta samega. — Pa so nekoč, ko je bila televizija šele na pohodu, na dolgo in široko obetali, kako bo televizija pripomogla, da bo ostajal sklenjen družinski krog vsak večer pod streho hiše ene...

Učinkovito zdravilo

Nekega dne pa se naš prijatelj napoti k zdravniku, da ga preišče. Doslej je bil zdrav kot riba v vodi in zdravnik je bil vedno z

njim zadovoljen. Ko ga je pa preiskoval pri zadnjem pregledu, mu je zdravnik stavil razna vprašanja, kajti pri možaku so se pojavile razne motnje. Priznati mu je moral, da se mu delajo črne pege pred očmi, razni predmeti se premikajo sem in tja, včasih so ljudje v njegovih očeh tako čudno popačeni in podobno. Zdravnik ni nič več ugibal in je kar brž vprašal: »Koliko televizijskih programov gledate vsak dan?« Moral je priznati, da jih sploh ne šteje; saj gleda redno program za programom. Ko se zjutraj zbudi, odpere televizijski aparat; zajtrk, obed in večerjo ukaže vedno prinesiti pred aparat. Če ga kdo vpraša, koliko je ura, odgovori, da manjka še toliko in toliko do naslednjega programa.

Zdravnik je rekel, da ne more nič pomagati. Drugih zdravil ni, kot da se za-

kolne, da ne bo več gledal televizije. Prav kakor za pijanca ni zdravil, razen podobna zakletev. Dal je pacientu naslov organizacije, ki take zakletev sprejema in skuša ozdraviti televizijske pijance.

Mož je šel in se vpisal. Dali so mu recept za zdravljenje skozi sedem dni, on pa je moral narediti zaobljubo, da se bo držal recepta.

Ozdravljen in svoboden

Kakor je obljubil, tako je tudi storil. Po sedmih dneh je bil ozdravljen in je veselo vzkliknil: Zdaj sem zopet svoboden in neodvisen človek! Neverjetno dobro se počutim. Po dolgem času sem spet enkrat videl ženo in otroke pri belem dnevu... Moje oči so zopet zdrave in dobil sem nazaj nekdanjo službo.

Morda zares ne bo več dolgo, ko bo z vso resnostjo ogrožala ta nalezljiva družabna bolezen tudi našega človeka. Saj nismo več daleč, ko bo v vsaki družini stala poleg radioaparata tudi televizijska naprava. Že radio je prinesel v družinsko skupnost mnogo tujega, razkrajajočega; z vdorom televizije v družino pa se bo to, kot kaže primer Amerike, razbohotilo kot nova družabna bolezen: televitis!

Bilo je...

Preteklo nedeljo — kvatarno — smo se spomnili v domači družini posebnega dogodka v gostilni na naši vasi. Preteklo je od tega dogodka že dokaj let. Med tem se je obračal svet in tudi ljudje, ki spreminjajo prepričanja in nazore in vero po mili volji in po vetru. Takrat se je kvatrna nedelja obhajala v spoštovanju, s postom in v strahu božjem. Takrat je beseda, lepa in dobra, še nekaj veljala, nasvet starejših ljudi je bil spoštovan in po takih nasvetih modrejših ljudi so se mnogi tudi ravnali — toda ne vsi.

Ta dogodek, ki ga hočemo opisati, je povsem resničen. Očividci še živijo in so pripravljeni pričati.

Na kvatarno nedeljo — nekega leta, pač, ko smo bili še mladi mi, ki smo danes že visoko v letih — se je zbrala gruča fantov pred našo vaško gostilno ob cesti, ki pelje proti Peci. Francelj se oglasi pri blagi, debelušni materi gostilničarki z zahtevo, da mu da ključ za kamro, kjer so bili shranjeni keglji s krogli za kegljanje.

»Kaj pa boste s ključem, pobje?« — je mamica vprašala.

»Kegljali bomo!« je bil odgovor.

»Ne, pobi, to pa ne! na kvatarno nedeljo pri nas ne boste kegljali! Imate drugih prilik dovolj.« — se je branila dati ključ, Francelj pa je silil v njo:

»Oj mati, dajte, dajte ključ!«

»Ne dam ga, pa je!«

Francelj, ne bodi ga len, sname ključ s znanega klina, svojevoljno odpre kamro in že so keglji in krogle rajžale s fanti na kegljišče pod košatim kostanjem. Vse je bilo koj nared postavljeno.

Vsem seveda ni bilo povsem dobro pri duši, že radi užaljenosti dobre matere — in, kvatrna nedelja je le kvatrna nedelja — pa kaj hočeš, strast je strast, je tudi past.

Francelj seveda prvi prime kroglo, da poskusi srečo. Oči vseh navzočih so se zapile v kroglo v Francetovi roki in jo

spremljale do vogelnega keglja — in glej čudo — keglj, ki ga je krogla zadela, se postavi prav na svojo glavico in tako obstoji, krogla pa tik njega. Franceljna in vse gledalce je obšla groza in mršavica jih je stresla po vsem telesu. S strahom in spoštovanjem so se bližali čudni stvari. Nato so vsi zaporedoma lastnoročno poskušali isti keglj, postaviti tako, kot se je sam postavil od sunka krogle — na glavo, da se prepričajo, kako je bilo to mogoče, a ni šlo in ni šlo. Tedaj je Francelj snel klobuk z glave, g apoložil pred kegljiščem na tla, se globoko priklonil in prisegel:

»Kakor je danes kvatrna nedelja — na ta praznik ne bom nikdar več kegljal!« Ves bled je odhitel domov. Pa je tudi držal besedo.

Ta dogodka naj bi bila tistim današnjim pivcem, kvartopircem in kegljačem v pouk in svarilo, ki jim ni mar ne petek ne svedek in postavljajo na glavo praznik in šege, zapovedi in postavbo.

Kegljači

Kaj boš meril v keglje, vrzi vruga v planke! da ne vzameš cele banke s kupa našega na tleh.

Kroglo spremlja smeh — ker zadela je le planke. Vrag nastavi zanjke je, da kletvico bi sprožil.

Fant je novec z žepa v kupček spet položil in zaklel je »vrag!« — moja krogla šepa —

Ne odneham z lepa, špas je preveč drag. Vsi, ki denar lovijo, se vruga ne bojijo.

n. a.

Narodni svet koroških Slovencev ter uredništvo „Našega tednika-Kronike“ sporočata vsem svojim somišljenikom in bralcem, da je v nedeljo, dne 2. oktobra, v Gospodu zaspal pisec zgodovine koroških Slovencev, gospod

FRAN ERJAVEC

v 68. letu svoje starosti po dolgi, z velikim potrpljenjem prenašani bolezni.

Pogreb pokojnega je bil v torek, dne 4. oktobra, v Ljubljani.

Vsem udom in prijateljem sporočamo, da je Vsemogočni poklical k plačilu našega požrtvovalnega sodelavca pri izdajah dobrih knjig, zgodovinarja, gospoda

FRANA ERJAVCA

ki je umrl v nedeljo, 2. oktobra 1960, v Ljubljani in bil tam pokopan.

Gospod mu daj večni mir in pokoj!

Sorodnikom izrekamo prisrčno sožalje. Vsem pa pokojnega pisatelja priporočamo v molitev.

Družba sv. Mohorja
v Celovcu

P * I * S * A * N * O * B * R * A * N * J * E

Na soncu in v morju

(Še nekaj spominov na Dalmacijo. Piše Alojzij Vauti, selski župnik.)

Ne pečem se več na toplem južnem soncu in ne hladim se plavajoč in čofotajoč v morju, a se vendar oglašam pod istim napisom kakor prej s počitnic. Zakaj? Zato, ker sem od raznih strani, n. pr. od Krušičeve matere iz Velinje vasi, Hauptmannove mame z Otoža, gospoda Naceja z Djekš in še nekaterih drugih prejel nekako priznanje in pobudo, naj še kaj pišem za naš tednik. Gospod Nace pravi: »Za večino bralcev so osebni spomini, potopisi, opisi doživljanja nedvomno mnogo bolj zanimivi kakor izmišljene povesti... Torej ustrezni bralcem in listu...«

Teden dni sem rabil, predno sem doma spet prišel v stari tir in se vživel v Sele. Vedno sem v mislih še bival tam na jugu, med priprostimi seljaki na Pašmanu ali v družbi sobratov v Lovranu. Torej natresem naj še nekaj spominov v naš list!

V Ugriničih sem sedeč na terasi večkrat opazoval, kako so se ribiči odpravljali na lov ali se vračali s plenom. Mojega prijatelja nadučitelja je ribolov tako zanimal, da se je ribičem pridružil. Na Rabu sem svojčas videl ribje mreže, obešene po koleh za sušenje, na Pašmanu pa mrež nikjer nisem opazil. Tam love ribe menda le na parangal. Parangal je okoli 500 — 700 m dolga vrva, v presledkih po dva metra opremljena s trnki. Zvijajo ga v velik zvitek in se z njim podajo na široko morje. Tam nataknejo na trnke kose razsekanih ribic ali kake druge vabe. Parangal spustijo v morje, na enem koncu ga pritrdijo na morskala tla, da ga valovi ne odnesejo, drugi konec pa drži na površju plutovina (= drevesna skorja, iz katere izdelujejo zamaške). Dobro si zapomni mesto, kjer je parangal nastavljen. Čez en dan ali dva se peljejo tja po plen. Koliko rib se ujame, je različno. Včasih je plen bogat, včasih zelo pičel, včasih imajo ribiči srečo, včasih smolo, včasih se jim delo spleta, včasih je trud zaman. Neko dopoldne sem videl zadovoljne obraze. Poleg precejšnje množine drugih rib so ujeli tudi več morskih golobov, to je ploščatih širokih rib, ki imajo obliko netopirjev, pa so zelo dobre in jih ribiči nasušijo za zimo. Pozneje enkrat se je ribičem na poti po plen pridružil naš mladi Gustl. Peljali so se daleč preko Tkona, morje je bilo bolj nemirno, čolni so se gugali, Gustlna se je lotevala morská bolezen. Ujeli so pa le dve večji ribi, jih grede prodali in — zapili! Parangala se seveda oprimejo tudi druge morske živali, n. pr. peterokrake zvezde, ki se prisesejo nanj. Užjane niso, pač pa jih marsikak tujec rad kupi kot nekaj izrednega za spomin.

Mnogo je v morju raznovrstnih školjk razne velikosti. Ena vrsta je posebno velika, do dve pedi dolga. Ima obliko pahljice, spodaj okrogla v debelosti mojega palca, se navzgor razširja, ima na zunanji strani za obrambo ostre bodice, na zgornjem

robu je malo nazobčana in je prijetne rumeno-roza barve. S spodnjim koncem se drži morskih tal. Skozi prozorno čisto vodo jo je moč videti in ribiči jo s posebnimi grabljami zajamejo in potegnejo kvišku. Če je jrbase so jih imele ženske v malem pristanšču, njih trle bodice, jih odpirale in trebile. Živalica, iztrgana iz oklepa, je videti kakor razmazan polž. Skoro studile so se mi. A ženske so mi zatrjevale, da so dobra jed, posebno one, ki jih dobijo pozimi. Iztrebljene in nekoliko oglašene školjke nosijo na prodaj letoviščarjem. Cena je različna. Včasih zahtevajo za komad 200 din, če pa ne gre drugače, ga pa dobiš tudi za 20 din. Menda se dajo uporabiti za male električne svetilke.

Pa še nekaj o ženskem svetu: vse ženske se oblačijo v obleko črne barve. Devojke imajo krilo črno, bluzo belo. Omožene vso obleko črno, ruto na glavi belo, vdove pa tudi ruto črno. Tako že lahko na prvi pogled po obleki sklepaš na njih stan.

Čudno je, da je ta noša ravno v vročih južnih krajih v navadi. Črna obleka vendar vroče sončne žarke piše, bela jih odbija. Zakaj se Hrvatice oblačijo v črno?

Lani ali predlanskim mi je nekdo to stvar takole razlagal. Hrvatska rodoljuba grof Peter Zrinjski in Frankopan sta v 17.

René Koch:

V TEMNI SOBI

V hiši je bilo nešteto vrat. Hodil sem od enih do drugih in čutil, kako so me tista prekleta vrata naposled zmedla.

Če sem ponoči ležal v postelji in nisem mogel spati, nisem v temi videl nič drugega kot vrata. Če pa sem prižgal luč in se zagledal v strop, so na njem začela plešati vrata. Če sem zaprl oči, spet vrata in samo vrata. Ko pa sem zdaj stal pred temi vrati, bi jih bil najrajši razbil.

Buljil sem v špranjo za pisma, ki je bila izrezana v vratih, aktovka v mojih rokah pa se mi je zdela težka in strašansko velika. Pritisnil sem na zvonec.

Notri se ni nič ganilo. Pozvonil sem znova. Ropotanje zvonca mi je prešinilo vse telo. Najrajši bi jo bil popihal, vrgel aktovko v kak kot in se ne zmenil več zanjo.

Tisti dan je bil eden izmed tistih dni, ko se človeku ne posreči nič in v katerem se človek počuti, bogve zakaj, nesrečnega, ne da bi pravzaprav vedel za vzrok.

Zopet sem pozvonil. Toda ko sem že hotel oditi, sem zaslišal korak.

Ključ je bil v vratih. Stopil sem korak nazaj. Nekdo je zavrtel ključ. Nasmehnil sem se poslovno in začutil, kako so postali moji ustni kotički otrpli in težko gibljivi.

Nato so se vrata oprezno odprla.

»Kaj je bilo?«

Slabe volje je odgovorila Špela:

»Kaj naj bi bilo? Nič ni bilo! Noge me bole in hudo žejo imam, — to je vse.«

Nato je govorila sama sebi:

»Bog ni več z nami, Bog nas je zapustil in obljubljena dežela je ostala za nami! Iskati mi bo zemlje, v katero naj bi se pogreznili. — Nekdaj, ko si skakala, ko si plesala, da so ti kosti pokale, in ko nisi na drugega mislila ko na ljubega Jezusa, se ti je, če si od plesa omedlela in obležala na zemlji, ljubi ta Jezus vselej prikazal. Sedel je na zlatih oblakih in okrog njega so sedeli srebrni angelci. Gospod pa nam je govoril: Tukaj mora stati moj tempelj! In kako smo jih postavljali tempelje! Sto in več smo jih postavili, dokler niso prišli ti peklenski služabniki, ti hudobni škofje, ter nam upepelili streho za streho. Da bi jih dal ljubi Jezus na sodni dan do krvi bičati! Ko so bili požgani tempeljni, izostal je naš ljubi Jezus in nikdar več se nam ne prikaže. Hov! Hov!«

Žalostna je bila in zajokala je:

»Kako naj potemtakem uboga ženska živi? Pobiram sicer za Mekinje in gospa mi je dala pismo z velikim pečatom. Ali nihče nič ne da. Ti kraji so trdi in usmiljenja ne poznajo. Na Kras pojdem — tam žive še dobri ljudje.«

Tu jo je hlapec Lukež nekoliko podražil:

stoletju hotela Hrvate osvoboditi iz oblasti Habsburžanov in zopet ustanoviti samostojno Hrvatsko pod lastnim kraljem. Vsi Hrvati so bili navdušeni za ta pokret. Toda avstrijska sila je bila močnejša, oba hrvatska voditelja so ujeli, zaprli in obglavili v Dunajskem Novem mestu. Vse Hrvate je takrat zajela globoka žalost, vse se je odelo v črna oblačila in jih v znak žalosti še naprej nosijo. In ženske so jih ohranile še do današnjih časov.

V koliko je ta razlaga pravilna, ne vem. Priprosti ljudje, ki sem jih vprašal, o tem niso nič vedeli.

Prehrana navadnih seljakov je precej priprosta; tako vsaj smo se prepričali, ko smo videli, kako skromno živi domača družina: bakica Stoša, njena snaha Pavica in vnukinja Marija. Zajtrk je bil navadno kruh, ki so ga pomakale v olje. Opoldne in zvečer si tudi niso mnogo dale opraviti s kuho. Ob času nabiranja smokev jih niti pred večerom ni bilo domov; njihovo kosilo in večerja so bile smoke, použite pri obiranju. Če so kdaj spekle nekaj rib, je bilo že kosilo boljše vrste. Za večerjo so tudi včasih jedle prevrete vrtné polže. Z leseno iglo so spretno izvlekle mehko živalco iz hišice in jo prinesle v usta. Pa nihče izmed nas ni imel poguma pokusiti to »delikateso«. Redno pa so pri jedi imele na mizi manjši vrč z vinom. Vino pa je bilo razredčeno z vodo v taki meri, da je bilo še vino z vodo in ne povinana voda.

(Dalje prihodnjč)

Rekel sem: »Dober dan!«

V predsobi je bila tema, in trajalo je nekaj časa, preden sem opazil, da je bila gospa, ki mi je odprla, videti še precej čedna, čeprav ni bila več mlada. Povedal sem ji, kaj hočem, nato pa me je spustila v predsobo.

Gospa je vrata za menoj zaprla in jih zopet zaklenila.

»Bodite, prosim, tiho,« mi je nato rekla.

»Da,« sem rekel tako, kakor bi bil sedel v zdravniški čakalnici.

Ker sem jo hotel ukaniti, da bi bila kupila od mene nekaj knjig, sem storil vse, kar je od mene zahtevala. Hodil bi bil celo po rokah, vse drugo mi ni bilo nič mar.

»Moj otrok je bolan,« je dejala in njen glas je v temni predsobi zvenel močno nenavadno.

»Zelo mi je žal,« sem rekel s svojim čakalniškim glasom. »Je kaj hudega?«

»Hvala Bogu, ne. Zdravnik je rekel, da potrebuje mir.«

»Je deček ali deklica?«

»Deček.«

Zrak je bil zatohel in slab, kakor bi ne bila okna že leta odprta. Komaj sem dihal, toda mislil sem na svoj posel in zato je bilo vse drugo brez pomena.

»Leži, tu, v sobi?«

»Da. Ga hočete videti?«

»Ga ne bova motila?«

»Ne, on rad vidi nove obraze.«

»Moj obraz ni več tako nov,« sem dejal, toda ona šale ni razumela.

Odprla je vrata in vstopila.

»Pridite,« je rekla nato tiho, jaz pa sem šel za njo v sobo, ki je bila še temnejša kot predsoba in kjer je bil zrak še slabši.

Obstal sem pri vratih. Soba je imela dva okna. Pred okni so visele črne zavese. Ena zavesa je imela majhno luknjico, skozi katero je prihajalo v sobo za ščepec svetlobe.

»Spiš?« je vprašala gospa. »Gospod prodaja knjige.«

Ob steni je stala postelja, ki pa je bila prazna.

»Naj ti kupim knjigo?«

»Za otroke nimam nikakih knjig,« sem rekel.

»On bere tudi kaj drugega. Ni res?«

Prazna postelja ni odgovorila.

»Pokažite mu, prosim, vaše knjige,« mi je nato rekla.

Odprl sem aktovko in vzel iz nje nekaj knjig.

»Lahko vidiš knjige?« sem vprašal prazno posteljo in se čutil v notranjosti še bolj praznega. Postelja mi ni odgovorila.

»Jaz mu vedno prebiram knjige. Kakšna knjiga ti ugaja?«

Nič...

V moji glavi se je začelo vrteti.

»Zmerom mu jih prebiram.«

Molčal sem.

»V četrty razred hodi.«

»Res?«

»Da. — Hočeš to? Prav. To bom vzela,« in mi je vzela knjigo iz rok. »Da, midva že greva, ti pa lahko spiš.«

Šel sem k vratom. Sklonila se je nad posteljo, jo pogladila in poljubila blazino.

Nato sva odšla v kuhinjo. Tam je bilo svetlo.

Knjige ni več izpustila iz rok in trajalo je precej časa, preden sem ji pojasnil, da pri meni lahko samo narači. Medtem ko sem ji to pojasnjeval, sem napisal naročilnico. Vzela je moje nalično pero in se podpisala.

Potem je stopila z menoj do vrat. Oba sva molčala. Odklenila je vrata in mi podala roko.

Bil sem vesel, ko sem bil zopet na hodniku, in sem rekel:

»Hvala lepa, gospa in na svidenje ter pozdrav vašemu sinu.«

»Hvala.«

»Upam, da bo kmalu zopet zdrav.«

»Gotovo, da, gotovo.«

Nato sem odšel.

Vrata je zaklenila dvakrat.

Spodaj sem srečal gospo, ki je stanovala v isti hiši in sem ji ponudil svoje knjige. Pripovedovala mi je, da je sin zgornje gospe umrl pred petimi leti.

Spravil sem zopet svoje knjige in šel. Naročilnico tiste gospe zgoraj sem zvečer strgal iz naročilne knjige in jo uničil.

»Prej ko misliš,« se je togotila Špela, »te bodo žrli črvi, veliki, beli črvi, ker si se louil dekle pravega Boga!«

Nato se je s prijazno besedo obrnila k meni:

»Ti si pameten! Ti boš dober gospodar na Visokem in veliko boš pridelal. — Tvoja bisaga je široka in nabasana. Morda imaš kaj žganja v nji? Privošči mi ga par požirkov!«

Res sva imela žganje pri sebi, in da si ne nakopljem njene jeze, sem ga ji natočil v leseno skledico, iz katere je prej pila vodo. To skledico sem napolnil skoraj do polovice s pekočo pijačo. In sedaj sem se čudil, kako urno in kar v eni sapi je izpila natočeno žganje. Takoj sem vedel, da ga je v življenju že obilo popila.

Hvalila me je in klicala name vse milosti izveličavnih skakalcev, ki so nekdanj na svetu postavljali tempelje in plesali v čast ljubemu Jezusu.

Kaj sem tudi hotel storiti? Lukež je sicer grdo gledal, ker se tudi sam ni ogibal žganja. Ali taka ženska, ki ima gotovo zveze s hudičem, nam lahko veliko škoduje, bodisi da nam zagovori brejo kravo, bodisi da nam napravi črne oblake in točo, katera potem vse razbije, kar je bilo sejane.

(Dalje prihodnjč)

Visoška kronika

10. Dr. Ivan Tavčar

Hlapec Lukež se je znova oglašil: »Nekdaj si s platno kupčevala.«

Pobahala se je:

»Kupčujem tudi še. Od tega živim sebe in vnukinjo-siroto, ki ni je edina tolažba v starosti.«

Porogljivo je nadaljevala:

»Pa nisem tako nespametna, da bi nosila platno po gorah ali pa še celo denar, s katerim ga plačujem. Pásaverica je poštna in Pásaverico pozna vse pogorje. Vsa moja trgovina gre skozi roke Jeromna Oblaka iz Žirov. Kar sem kupila, prineso ljudje v Loko, kadar pride Oblak tja s svojim tovorom. Ta prevzame in plača, ker so moji denarji vsi pri njem založeni. Potem mi pa stovori blago do Donave, do nemškega Pasava. Oj ne, nisem taka kravica, da bi denar po teh gozdovih s sabo vlačila!« Tu je zmagonosno pogledala mlajši svoji tovarišici, katerima se je kar videlo, kako pazljivo vlečeta vase njene besede.

Tedaj se je prebudila skakavka, Špela Ocepkovka. Nekam kalno je pogledala okrog sebe, vzela v roko leseno skledico, si natočila vanjo vode ter jo izpila.

Ciganka jo je radovedno vprašala:

Zahvala za dobro delo

Katoliško žensko gibanje za krško škofijo (Katholische Frauenbewegung der Diözese Gurk) nam piše:

»Svojčas ste bili tako prijazni, da ste v Vašem listu opozorili na družinski postni dan za gladujoče po svetu ter pozvali bralce k sodelovanju pri nabiralni akciji za darove. Tako je tudi z vašo pomočjo letošnji družinski postni dan zelo lepo uspel, kot je razvidno iz priloženega poročila. V imenu obdarovancev, predvsem na Koreji, in v imenu Katoliškega ženskega gibanja, ki te akcije prireja, se vam za sodelovanje pri tem velikem delu iskreno zahvaljujemo!«

Kot je iz podrobnega poročila razvidno, je nabiralna akcija po vsej Avstriji prinesla 6.917.725.— šil., kar predstavlja 60-odstotno povečanje v primeri z lanskim letom. Je to znamenje, da med avstr. ljudstvom kljub rastočemu blagostanju še živi

SLOVENSKE ODDAJE V RADIU

PONEDELJEK, 10. 10.: 14.00 Poročila, objave, Pregled sporeda. — Lepa naša domovina... (Dvojezična). — J. F. Perkonig — Rok Arih: Ugrabljen strd. (2). — TOREK, 11. 10.: 14.00 Poročila, objave. — Koroške pesmi pojejo koroški zbori. — SREDA, 12. 10.: 14.00 Poročila, objave. — Za ženo in dekle. — Kar želite, zaigramo. — ČETRTEK, 13. 10.: 14.00 Poročila, objave. — Hišna imena v okolišju nekdanje Humperske graščine na Koroškem (Dr. Anton Feinig). — Domače pesmi. — PETEK, 14. 10.: 14.00 Poročila, objave. — Otroška oddaja: Kresničice (1). — SOBOTA, 15. 10.: 9.00 Od pesmi do pesmi, od srca do srca. 18.20 Brž skrb, nadloge v kraj.

čut za tiste, ki morajo po svetu še 15 let po koncu vojne lakoto trpeti, ki so brez doma ali jih tarejo bolezni. Zbrani denar je namenjen za Korejo, kjer zaradi političnih dogodkov stiska posebno velika.

Filmi

Bistrica v Rožu

Sobota, 8. 10.: Der Faupelz (IVb). — Nedelja, 9. 10.: Ja, so ein Mädchen mit 16 (III). — Ponedeljek, 12. 10.: Die Bestie von Paris (IVa).

Borovlje

Sobota 8. 10.: Nacht fiel über Gotenhafen (IV+). — Nedelja, 9. 10.: Zwölf Mädchen und ein Mann (III). — Ponedeljek, 10. 10.: Heimat — deine Lieder (IIa). — Torek, 11. 10.: Abbott und Costello treffen Frankenstein und Dracula (IV). — Četrtek, 13. 10.: Aufstand der Gladiatoren (IV).

Pliberk

Sobota in nedelja, 8. in 9. 10.: Peter schießt den Vogel ab (III). — Torek in sredo, 11. in 12. 10.: Mädchen für die Mambo-Bar (IVb).

Št. Jakob v Rožu

Sobota in nedelja, 8. in 9. 10.: Wetterleuchten um Maria (IV). — Sreda, 12. 10.: Strasse der Schande (IV).

Ugodno prodam Puch motor 150 cm, modre barve, s teleskopoma, generalno obnovljen (serija 1952). Cena 2.500 šil. Dopisi na upravo lista.

Prodajam po zelo ugodni ceni rabljeno, a dobro ohranjeno B-POZAVNO. Primerna za kakšno godbo za bas-spremljavo. Ponudbe pošljite na naslov: Karl Böhm, Celovec, Völkermarkter Strasse 5.

Trgovina z železnino išče vajuca. Ponudbe na naslov: Andrej Stephan, Karfreitstr. 9, Celovec.

MESTNO GLEDALIŠČE

Petek, 7. oktobra ob 19.30 uri: Gräfin Mariza, opereta (premiera). — Sobota, 8. okt. ob 19.30 uri: Wilhelm Tell, drama (zaključna predstava). — Nedelja, 9. okt. 20.30 uri: Wilhelm Tell, drama (zaključna predstava deželne vlade). — Ponedeljek, 10. okt. ob 15.00 uri: Wilhelm Tell, (poslednjič). — Sreda, 12. okt. ob 19.30 uri: Don Giovanni, opera. — Četrtek, dne 13. okt. ob 19.30 uri: Gräfin Mariza, opereta. — Petek, 14. okt. ob 19.30 uri: Die 12 Geschworenen, drama (premiera). — Sobota, dne 15. okt. ob 19.30 uri: Don Giovanni, opera. — Sobota 16. okt. ob 15.00 uri: Fräfin Mariza, opereta.

KOMORNI ODER

Sobota, dne 9. okt. ob 15.00 uri: „Manfred und die Lüge, igra. — Ponedeljek, dne 10. okt., sobota, 15. okt., nedelja 16. okt. vselej ob 19.30 uri: Manfred und die Lüge, igra.

MALI OGLASI

Pletilni aparat, nov!

Duomatic z vgrajenim avtomatom za vzorčkanje — najboljši Paspap pletilni aparat, kar jih je sploh doslej bilo! Plete debelo in drobno volno ter nit. Gladko, narobe, patentno, okroglo, z zatiko, perlfang, jacquard, večbarvno itd. Vse brez grebenice in brez uteži. Prepričajte se sami pri domačem strokovnjaku, Sattler ma Heuplatz, Klagenfurt.

Prodajam ugodno knjižnico, lepo zbirko slovenskih leposlovnih, znanstvenih, šolskih in zabavnih knjig, novejših in starejših avtorjev (med drugimi Slovenčeva knjižnica, knjige Mohorjeve družbe, stari izvodi Dom in Sveta redki primerki). Tudi posamezni izvodi. Okoli 1000 knjig. Dopisi na upravo lista.

Perlon-plašči

za dame in gospode že od
263.- S

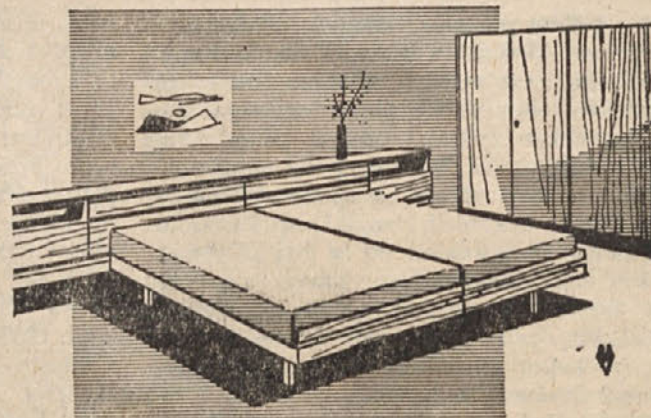
WALCHER

Klagenfurt, 10. Oktoberstraße

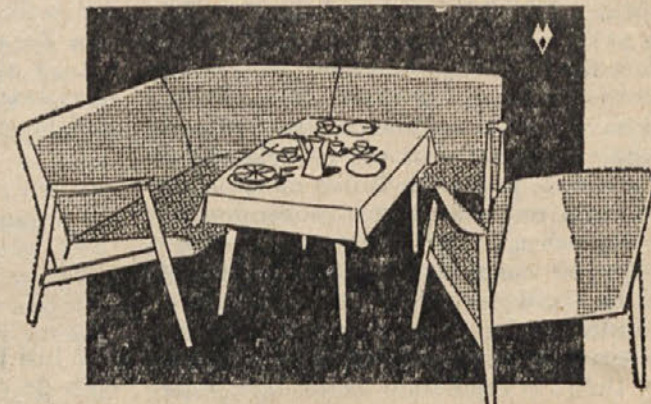
Günstige Feldstecher Angebote

STADLER Möbel

Was gibt es Neues!

Die herrlichen Abende sollten Sie zu einem näheren oder weiteren Spaziergang nutzen — als Ziel schlagen wir vor: Unsere Schaufenster mit wohnfertig aufgestellten Möbeln. Und weil überall die Preise dabeistehen, können Sie auf dem Nach-Hause-Weg Pläne schmieden. Wir schicken Ihnen aber auch gern umfangreiches Bildmaterial zu, wenn Sie uns Ihre Wünsche auf einer Postkarte schreiben; das ist genau so unverbindlich wie ein Schaufensterbummel.

Gute Sitten

Die Gastfreundschaft gehört zu den guten Eigenschaften unseres Lebens. Zu solchen Treffen am „runden Tisch“ paßt die ideale Eckgarnitur.

- Unsere beste Reklame ist die ständig steigende Zahl zufriedener Kunden.
- Die Auswahl ist unübertroffen.
- Wir führen nach wie vor das günstigste Volks-Schlafzimmer.
- Besichtigen Sie unsere neue Teppich- und Vorhangstoffe-Abteilung.
- Beratung durch unsere Architekten und Zustellung mit eigenen Möbelautos kostenlos.
- Kreditgewährung zinsfrei durch Eigenfinanzierung und SW-Kredit bis 30 Monate.

Diese Vorteile bietet Ihnen Ihr

Haus der guten Möbel

KLAGENFURT, Theatergasse 4 . Tel. 50-24, 52-62

STROKOVNA TRGOVINA ZA
DEZNA OBLACILA
Ballon-Popeline, loden-plašči za moške, dame in otroke v največji izbiri! Gumijasta oblačila. Vsakovrstna popravila izvršimo takoj.
VAL. TARMANN
KLAGENFURT, Völkermarkter Str. 16

Najbolje kupite ure,
nakit in drugo pri
urarskem mojstru
Gottfried Anrath
Klagenfurt
Paulitschgasse 9
Popravila takoj in solidno. Kupite ali zamenjate
lahko zlato in srebro (strto zlato)

„Ali že veste?
Najbolje kupite pri
LODRON-u“
Za to si nabavite zavese, preproge,
žimnice in odeje le v strokovni trgovini
Lodron
VILLACH, Lederergasse 12

Najnovejše kmetijske
stroje, štedilnike, pralne
stroje. Gospodinjske potrebine
ugodno in na obroke pri
HANS WERNIG
KLAGENFURT, Paulitschgasse (Prosenhof)

Največja izbira blaga!
Zelo znižane cene!
Letno blago in perilo!
L. Maurer
KLAGENFURT, ALTER PLATZ 35

Strokovna trgovina za umetne cvetlice, mirte in
damske klobuke
Frinzel
KLAGENFURT, Alter Platz 34

Knittak Šivalne in
pletilne stroje
pri
Grundner
KLAGENFURT, WIENER GASSE 10
POLEG MESTNE CERKVE

Največja izbira
Bluz
Krila
Obleke
pri
Rosl König
Klagenfurt, Bahnhofstraße 9

Kern
Radiohaus
Klagenfurt, Burggasse
Ugodna plačila na obroke
Radio aparati
Šivalni stroji
Kolesa
V VELIKI IZBIRI
KERN
Klagenfurt, Burggasse
Ugodna plačila na obroke

**Bolj mežla
ba postala!**

Zato pernice, flanelnaste rjuhe,
kupite:
volnene odeje
in vse za Vaš dom v

v trgovini s preprogami
RADLMAYR
VILLACH, Postgasse

Zavarujte pri

„Kälabrand“

Klagenfurt, Alter Platz 30
Tel. 58-46 58-47

Kärntnerische Landes-Brandschaden-Versicherungs-Anstalt